

VROUWENGROEPEN IN EN OM MAASTRICHT

We willen in ieder Mooswief deze lijst van vrouwengroepen en vaste activiteiten plaatsen. Sta je er nog niet bij of wil je een andere tekst, geef dat dan even door!

FORT-Maastricht. In een FORTgroep zitten vrouwen die in botsing komen met het beeld dat de samenleving heeft van goed functionerende vrouwen en die met elkaar willen leren om kracht te vinden om gekozen veranderd gedrag vol te houden. Informatie en aanmelding: FORT-Maastricht, postbus 5098, 6202 EW Maastricht.

Wij Vrouwen Eisen. De strijdtema's van het comité in Maastricht zijn: anti-konceptie, sterilisatie en vooral abortus. We houden ons op het moment bezig met voorlichting en goede hulpverlening. We kunnen uitbreiding van het comité goed gebruiken. Kontaktpersonen: Bea Goethart, Wijckerpastoorstr. 6, 043-15323; Ineke Husaarts, Rechtstraat 80, Maastricht.

Vrouwen voor Vrede. Wij vormen een groep vrouwen tegen kernwapens, vóór vrede. We werken in kleine groepjes en komen eens per maand als grote groep bij elkaar om elkaar te informeren. We hebben vrouwkracht nodig om onze groep te versterken. Kontaktpersoon: Serena de Groot, tel. 043-611814.

soc.fem. platform voor vrouwen die het belangrijk vinden om vanuit soc.fem. perspectief te strijden voor vrouwenbevrijding; organiseert thema-avonden en acties. Bijeenkomsten eenmaal per 3 weken. Secretariaat: Jos. Hollmanstr. 13b, 6217 KW Maastricht.

PSPvrouwen willen elke vorm van maatschappelijke uitbuiting en onderdrukking bestrijden, uitgaande van in de vrouwenbeweging ontwikkelde visies dat in de maatschappelijke verhoudingen het partikuliere leven net zo'n belangrijke rol speelt als het openbare leven. Kontaktpersoon voor Maastricht: Marjo Vliegen, Pastoor Kribsweg 9, tel. 043-17307.

Roos Vrouwen vormen de politieke vrouwenorganisatie van de PvdA en zijn gericht op de emancipatie van de vrouw binnen de PvdA en in de maatschappij. Kontaktpersoon: Veronica Dirksen, Verwerhoek 1, Maastricht, tel. 043-10162.

Blijf van mijn Lijf. De vrouwen van Blijf zorgen voor de opvang van geestelijk en lichamelijk mishandelde en met mishandeling bedreigde vrouwen en haar kinderen. Ze willen ook mishandeling in de openbaarheid brengen en manieren vinden om die te bestrijden. tel. 045-711684.

Vrouwen bellen Vrouwen Roermond, bereikbaar maandag t/m vrijdag van 9-12uur, dinsdag en donderdag van 20-23 uur, tel. 04750-18000.

Meisjestelefoon. Emancipatorische telefoondienst aan meisjes van 12 tot ± 20 jaar, woensdag en vrijdag van 3-6 uur, tel. 043-11965.

VIM. Vrouwen Informatie Maastricht, een krantje met informatie over activiteiten van Maastrichtse vrouwengroepen, te vinden op alle openbare plaatsen of voor FL.5,- een postabonnement. Redactie-adres: p/a Grote Gracht 82, Maastricht.

Komitee Vrouwen in de Bijstand. Er is een comité in oprichting. Kontaktpersoon Mieke Bastiaans, tel. 043-10538.

Vrouwen tegen Verkrachting. Op dit moment bestaat deze groep niet. Vrouwen die zin hebben om een nieuwe groep te vormen, kunnen ons redactie-adres als contact-adres gebruiken.

COC-Open-Vrouwenavond. Elke 2e en 4e vrijdag in de maand is het trefcentrum in het COCpand open voor vrouwen. (Je hoeft geen COClid te zijn om te kunnen komen) Het is er gezellig, je kunt er wat drinken, en een keer in de maand is er thema-avond. COC-pand, Bogaardenstr. 43, tel. 043-18337 of contact opnemen met Marianne Rinkens, hoograamstr. 113 M'richt, tel.043-14301

ABVA vrouwen In onze vrouwengroep bespreken we onderwerpen waar vrouwen, wijzelf, in haar werk mee te maken hebben en wat en hoe we daar aan kunnen doen. We komen iedere eerste woensdag van de maand om 20.00u. bij elkaar in het NVV-gebouw, Theodoor Schaepekensstraat, Maastricht. Secretariaat: Lenie van Gemert, St. Jozefstr. 90, 6245 LP Eysden, tel. thuis 04409-35778; werk: 04407-1356 t.st. 119

ABOP-vrouwen. Deze vrouwengroep binnen de ABOP organiseert vrouwen op punten, die voor haar in het onderwijs van groot belang zijn, zoals: de positie van vrouwen als werkneemsters in het onderwijs, de situatie van meisjes in het onderwijs, feminisering van het onderwijs enz. Ons secretariaat heeft: Hennie Lenders, Eburonenweg 36a, Maastricht, tel. 621796.

Vrouwenkoor. Sinds maart '81 zijn we bezig met veel enthousiasme binnen het vrouwenhuis muziek te maken. Vooral op zang ligt de nadruk. We zijn te kontrakteren voor eventuele optredens op vrouwvriendelijke aangelegenheden. We zingen iedere maandagavond vanaf half 9 in het vrouwenhuis. Dit is tevens ons contactadres.

VIDO-vrouwen. VIDO staat voor Vrouwen In De Overgang. De VIDOgroepen zijn zelfhulpgroepen. De vrouwen helpen elkaar door over haar ervaringen en haar situaties te praten en door naar elkaar te luisteren. Iedere dinsdagmorgen is er Inloopochtend van 10-12, voor informatie en om zo maar eens te praten bij een kop koffie. Er wordt ook gewerkt met praat/gespreksgroepen. Adres: Prins Bisschopsingel 22, tel.043-13131, vragen naar Rozette.

Witte Vrouwenproject. Tweedehandsklerenwinkel en activiteiten voor vrouwen in Wittevrouwenveld, Burgemeestersplein 2, Maastricht.

Open Avond Vrouwenhuis. Het vrouwenhuis is elke donderdagavond geopend van half 9 tot ± 1 uur.

Bibliotheek Liith. Bibliotheek van het vrouwenhuis. Open: donderdagavond van half 8 tot half 9, vrijdag van 10.00u.-15.00u.

VOS Werkgroep Maastricht, contact/informatie-adres: Anita Michielsens, Neptunushof 105, 6215 XX Maastricht, tel. 043-72213

mooswief

vrouwenkrant maastricht

ROODKAPJE ZET DOOR, HET VERHAAL VAN EVA
-PRÉFACE-
20 WEEB VOOR SPIEGELVROUWEN, DIK TEWEDEN
BIJSTANDSVROUWEN, PAARS PLATFORM ENZ.

INHOUDSOPGAVE:

redactioneel	1
roodkapje zet door	2
vrouwen voor vrede: emanipatie of vredebeweging.	9
HET verhaal van Ana	12
er is geen kernoorlog meer nodig	
GEDICHT	15
Programma vrouwen cultuur	16
Foto pagina's over „Speeltijd“ Proloog	17
Nieuwe Sikkema, over haarzelf, vrouwenstrijd en Proloog	22
vrouwen koren Festival	25
een wsb vol spinne vrouwen	26
januari: actie maand, van de Rijstaandvrouwen	28
paarse plannen	29
MEIDEN pagina's	30
dik tevreden: Boekbespreking	32
SEKSUEEL GEWELD VAN ARTSEN	33
DE vrouw bestiet + oproep	34
(ver)gelijken =: column	35
OUTWOORDELING aan de oude	
GEDICHT	36
NIEUWE AANWINSTEN „LIZITH“	36
NIEUWE AANWINSTEN TRIBUNE	37

Vrouwenhuis
Rechtstraat 23
6221 EE Maastricht
Tel.: 043-11235

Openingstijden Vrouwenhuis:
donderdag van 20.00-1.00 u.
vrijdag van 10.00-15.00u.
Openingstijden bibliotheek Lillith:
donderdag van 19.30-20.30u.
vrijdag van 10.00-15.00u.

Vrouwen die donatrice willen worden van ons vrouwenhuis, kunnen haar bijdrage storten op gironummer: 3875942
t.n.v. Stichting Vrouwenhuis Maastricht
p/a Herbenusstraat 81, Maastricht.
Bij voorbaat dank voor ingestuurde reacties en donaties!

ABONNEMENTEN:

Je kunt je abonneren op deze krant door storting van f 25,- op Giro nr.: 1058180 van de Spaarbank Limburg, Maastricht, t.g.v. bankrek. 87.92.03.501
MOOSWIEF
p/a Paus Leo XIII plein 2, 6221 VH Maastricht, onder vermelding van abonnement Mooswief. Je ontvangt dan de eerstvolgende 5 nummers. Wil je een proefnummer, maak dan f 5,- over onder vermelding: proefnummer Mooswief.

Het Mooswief is te koop bij:

Een aantal boek/tijdschriftenhandels in Maastricht, waaronder: de Tribune, Servaes, Berchmans, 't Kiöske, Leiter-Nijpels, Standaard. In het vrouwenhuis tijdens de openingstijden of als een krant-vrouw aanwezig is. Vraag er dan wel even naar!

Thema volgende nummer:

Vrouwen en armoede: Welke gevolgen hebben de bezuinigingen, kortingen, inhoudingen enz. op je dagelijks bestaan? Welke acties en oplossingen zoeken en voeren we? Waarom feminisering van de armoede?
Potpourri of potpuree: Ben je een potplant of muurbloem; bruidsluier of vlijtig liesje; venushaar of mammilaria; vrouwen tong of heksenkruid; passiebloem of ogentroot; mannetrouw of vingerplant?

KOPIJSLUITING: 1 MEI

Gedwongen vrouwen hystera
Korrekties rode draad
zig-zag n... rode draad
Time is money
de rode draar
redactioneel
aankondigingen vrouwen meiden
dik tevreden
aankondigingen vrouwen meiden
aankondigingen vrouwen meiden
aankondigingen vrouwen meiden
Duifjes en Bommen hystera
aktiemannend!

Te laat dus.

Het was de bedoeling dat dit Mooswief eind januari was uitgekomen en nu is het al eind maart.

2 Januari, de kopijsluitingsdatum, was er nauwelijks kopij. Iedereen had het te druk gehad met kerstmis, nieuwjaar, vakanties e.d. Twee weken later was er toch aardig wat binnen en konden we beginnen. Marian wilde niet meer zoveel tijd aan de krant besteden en niet meer zetten, Mia wilde wel zetten, maar niet alleen en die vond Patricia die, tegen betaling, heel snel alles wilde zetten. Dat zagen wij wel zitten. Desnoods wilden we het nog wel uit eigen zak betalen als het ons maar in tijd scheelde, (zelf betalen doen we wel met meer dingen)

Maar pech hebben is de laatste tijd een specialiteit van ons: de zester kreeg reuma in haar handen en mocht dus niet meer typen/zetten! Vakanties, ziekte en verhuizingen van redactieleden zorgden voor de volgende vertraging. Uiteindelijk heeft Mia gelukkig toch nog alles gezet, met of zonder echtgenoot of als alleenstaande? Welke gevolgen heeft minder inkomen voor je relatie als je ekonomies van hem of haar afhankelijk bent? Hoe veranderen je mogelijkheden en toekomstbeelden? Kortom armoede troef en vrouwen, die het grootste gedeelte van het nationaal inkomen besteden, kunnen zien hoe ze de klappen het beste opvangen. Vandaar dat de term feminisering van de crisis of vervrouwelijking van de armoede de laatste tijd vaker valt.

In dit nummer vind je het volgende:

Een artikel van een PSP- en een CPN-vrouw (Roodkapje zet door) over de feministische stand van zaken in de CPN en de PSP vóór en ná de partijcongressen. Waarbij ze ook haar opvattingen over de parlementaire democratie en de verhouding autonome vrouwenbeweging en vrouwengroepen in links mannenland spuien.

Een interview met Nanka Sikkema van Proloog over het vrouwenstuk: 'Speeltijd', haarzelf, Proloog en vrouwenstrijd binnen en buiten Proloog.

Een stuk van Vrouwen voor Vrede, Maastricht naar aanleiding van het artikel 'Van Duifjes en Bommen' van Marijke Mossink in Lover nr. 2/82 over waarom speciaal vrouwengroepen voor vrede, tegen militarisme, anti kernbewapening. Welke andere argumenten zijn er voor dan dat wij vrouwen de hoedsters van het leven zijn. Het zou leuk zijn als er over dit onderwerp meer reacties binnen komen, omdat deze discussie nog lang niet uitgekristalliseerd is. Er is ook een samenvatting van het artikel in Lover voor degenen die het niet gelezen hebben.

Het verhaal van Ana beschrijft het leven van een Portugese vrouw. Het is geschreven door een Nederlandse vrouw, die sinds een jaar in Portugal woont en werkt en het heeft opgestuurd naar Marjo om het in een vrouwenkrant te zetten om Ana steun te geven bij haar strijd.

Korte artikelen zijn er over: de regionale studiedag van het Paarse Platform: 'ekonomiese zelfstandigheid van vrouwen en tegen het kostwinnersbeginsel'; de aktiemand januari van de bijstaandvrouwen; acties van vrouwen in Nijmegen tegen huisartsen die vrouwen seksueel misbruiken; toestanden wederom of nog altijd bij gedwongen sterilisaties en abortus.

Verder zijn er de kolom (ver)gelijken=; boekbespreking over 'Dik tevreden'; de meidenpagina's; gedichten en wat ik verder nu ver-

geet en niet op mijn buro (vloorkleed) heb liggen.

Doordat we nu zo laat zijn halen we het niet meer om voor de zomervakantie nog twee nummers uit te geven. Vandaar dat we de terna die we beide leuk en/of belangrijk vinden, in één, hopelijk ekstra dik, nummer zullen (laten) behandelen.

Vrouwen en armoede is op dit moment zeer aktueel (hoe lang zal het nog duren?). De bijstaandvrouwen zijn en blijven aktief om iedereen te laten weten hoe beroerd hun situatie is en eisen er 400 gulden per maand bij; vrouwen worden nog steeds als eersten ontslagen; bedrijven waar veel vrouwen werken, sluiten; de olieprijs is weliswaar gezakt, maar de prijzen voor kleinverbruikers van aardgas niet; alles is duur, maar overal wordt ingehouden op lonen en bezuinigd waardoor ontslagen vallen. Bezuinigingen van 'onze' overheid hakken in de subsidies voor de vrouwenbeweging. Hoe kom je anno 1983 rond als vrouw met of zonder kinderen, met of zonder echtgenoot of als alleenstaande? Welke gevolgen heeft minder inkomen voor je relatie als je ekonomies van hem of haar afhankelijk bent? Hoe veranderen je mogelijkheden en toekomstbeelden?

Kortom armoede troef en vrouwen, die het grootste gedeelte van het nationaal inkomen besteden, kunnen zien hoe ze de klappen het beste opvangen. Vandaar dat de term feminisering van de crisis of vervrouwelijking van de armoede de laatste tijd vaker valt.

Vrouwen merken er het meeste van.

Welke akties zijn er op dit moment al van vrouwen tegen de crisis? Hoe kijk je met een feministische visie naar armoede, welke oplossingen zoeken we, hoe maken we ons strijdbaar? Schrijf hoe het jou raakt, welke oplossingen je zoekt of ziet in je omgeving, hoe je erover nadenkt, welke theoretische achtergrond je het beste vindt?

Van alleen maar kommer en kwel word je ontzettend moedelees en er gebeuren ook heel veel goede en fijne dingen, met name op het gebied van vrouwenkultuur of cultuur die de laatste jaren door vrouwen gemaakt wordt. Het tweede tema dat wij in pette hadden, luidt dan ook potpourri of potpuree en gaat als volgt: ben je een potplant of muurbloem; bruidsluier of vlijtig liesje; venushaar of mammilaria; vrouwen tong of heksenkruid; passiebloem of ogentroot; mannetrouw of vingerplant; schrijf alles waar je dit aan doet denken en stuur het vóór 1 mei 1983, de kopijsluitingsdatum, naar ons op.

Geld voor het maken van de krant komen we altijd te kort. Giften zijn er nooit, foaien soms. Om wat meer geld binnen te krijgen, zijn we een kaartensteunactie voor het Mooswief Begonnen. Zes kaarten met tekeningen uit het Mooswief van Lisette Weyers. Je kunt ze voor drie gulden (per 6) kopen bij de krantvrouwen, we zijn er bij allerlei gelegenheden, in het vrouwenhuis bij de bib en bij de Tribune. Moet je meteen doen, ze zijn te mooi om weg te sturen. Veel plezier met deze krant.

de redaktie

roodkapje zet door

inleiding

In dit artikel geven we onze kijk op de feministische stand van zaken in de CPN en PSP voor en na de partijcongressen. Voordat we onze blik werpen op de discussies tijdens en voor de congressen, gaan wij kort in op enkele vooronderstellingen die in onze beschrijving een belangrijke rol spelen. Ten eerste onze opvatting over de parlementaire democratie en ten tweede over de verhouding autonome vrouwenbeweging en vrouwengroepen in links mannenland.

feminisme en parlementaire demokratie

Wij zijn lid van een politieke partij en actief binnen de autonome vrouwenbeweging (soc-fem platform, fort, steunpunt vrouw-en-werk, progressief vrouwenoverleg). Wij vinden dat de vrouwenbeweging macht moet veroveren in het parlement. Sterker nog, wij geloven dat het nodig is om op parlementair nivo veranderingen te bewerkstelligen die mede aan de vrouwenonderdrukking een einde kunnen maken. Om eens enkele punten te noemen: afschaffing van het kostwinnersbeginsel in de wetgeving, strafbaarstelling van verkrachting en het zorgdragen voor goede kinderopvang.

Daarom vinden wij het belangrijk om naast onze activiteiten in de vrouwenbeweging lid te zijn (en te blijven) van een linkse politieke partij. Ook zij strijdt tegen maatschappelijke uitbuiting en onderdrukking en is uit dien hoofde te zien als een bondgenoot van de vrouwenbeweging.

Onze keuze voor een politieke partij is trouwens niet alleen ingegeven door het feminisme, ook dagelijkse ervaringen van Ter Worm tot N-Bom kleuren onze politiek. De parlementaire democratie is daarbij voor ons geen doel op zich, maar een middel om een democratische samenleving te bevechten. Dat betekent dat er een actieve relatie moet zijn tussen bewegingen en partijen, tussen strijd aan de basis en parlementaire strijd.

Hoe graag we het ook anders zouden willen zien, deze verhouding blijft een relatie met hinderen. Na 10 jaar strijd is de vrouwenbeweging opgescheept met een slechte abortuswetgeving. De vredesbeweging buigt zich momenteel over de vraag wat te doen als een parlementaire meerderheid toch beslist om de kruisraketten in Nederland toe te laten. Kortom, we kunnen ons enige scepsis ten aanzien van de parlementaire politiek indenken. Toch lijkt ons dat onvoldoende reden om 'het parlement' over te laten aan 'rechts'. Per slot van rekening zien zij ons liever achter de keukentafel dan schrijvend aan ons

buro over feminisme en CPN/PSP voor de vrouwenkrant.

Twee wegen: autonome vrouwenbeweging en vrouwengroepen in links mannenland. Het strategisch concept wat in de vrouwenbeweging veel aangehangen wordt om aan (vrouwen) machtsvorming te doen, heeft de naam 'dubbele strategie' meegekregen. Zusterlijk naast elkaar bestaat een autonome vrouwenbeweging en feministengroepen in linkse partijen en vakbonden. Dit strategisch concept brak met het overheersende idee dat politiek alleen in politieke partijen gemaakt wordt. Bovendien is een autonome vrouwenbeweging door geen enkele partij in te kapselen en heeft ze toch invloed op politieke partijen. Andersom weten feministen in politieke partijen en vakbonden zich geruggesteund door een zelfstandige vrouwenbeweging.¹⁾

"Wij hadden niet geweten, dat er zoveel partijgenoten waren, die het socialisme aan de kapstok hingen als ze hun woning binnentraden" uit Herinneringen, Mathilde Wibaut.

Met name de PSP en de PvdA stelden vanaf het begin hun politieke geledingen open voor de vrouwenbeweging. De tijden waren en zijn trouwens ook gunstig: vrouwen zijn potentiële kiezers (kiezeressen?) en de vrouwenbeweging heeft al heel wat politieke bewustwording op haar naam staan.

Politiek is - vooralsnog - een mannenzaak en linkse partijen en vakbonden vormen daar geen uitzondering op. Het gaat dan soms ook heftig toe als vrouwen in partijen knokken voor hun standpunten. Maar een laagje eelt om je ziel wil wel eens helpen en een portie humor is ook niet weg, als de mannen met afwasborstels weer voorbijkomen.

"Ik werk nu 30 uur per week (en) heb nu ook tijd voor mijn huishouden en andere leuke dingen" brietschrijver in CPN ledenkrant januari 1983.

feminisering van het PSP-program

Sinds 1973 zijn er binnen de PSP vrouwengroepen actief, vanaf 1974 begonnen de vrouwen een eigen visie te ontwikkelen m.b.t. het opheffen van alle vormen van onderdrukking. Onder druk van de vrouwenbeweging en vrouwengroepen in de PSP, zijn er de laatste jaren tal van initiatieven genomen. Die bestonden vaak uit solidariteitsverklaringen of het stellen van vragen op kamer-, staten- of gemeenterivo. Maar

De PSP vrouwen vonden dit niet genoeg. We gingen ons afvragen: Is de PSP de laatste jaren zó veranderd, dat het nu leuk en zinvol is voor vrouwen om daarin actief te zijn? Zijn de mannen in de PSP nu echt gewend om bij alles wat ze aan de orde stellen zich af te vragen wat dat voor de positie van vrouwen betekent, of moeten de vrouwen hen daar steeds aan herinneren en ze corrigeren? Lukt dat dan? En als de vrouwenstrijd minder populair wordt en minder stemmen oplevert, hoe bereid is dan de PSP om voor eisen van de vrouwenbeweging op te komen?

Voor ons (de PSP vrouwen) is solidariteit met de vrouwenbeweging meer dan een rijtje eisen in een verkiezingsprogramma. Solidariteit is meer dan het voorstellen van subsidie voor het vrouwenkafé in de gemeenteraad. Solidariteit is óók het aan de orde stellen van machtsrelaties binnen je eigen organisaties, en binnen de koninkrijken die je in zo'n organisatie met elkaar hebt.

De PSP vrouwen willen elke vorm van maatschappelijke uitbuiting en onderdrukking bestrijden. Daarbij gaan wij uit van de in de vrouwenbeweging ontwikkelde visie, dat in de maatschappelijke verhoudingen het partikuliere leven minstens zo'n belangrijke rol speelt als het openbare leven. De huidige maatschappij heeft zeer veel belang bij de instandhouding van het gezin.

De manier waarop de betaalde arbeid in onze maatschappij is georganiseerd - 40 uur per week intensief werken - veronderstelt, dat er iemand thuis is voor de verzorging, de opvoeding van eventuele kinderen en voor het schoonhouden van het huis verantwoordelijk is. Omgekeerd kan niemand fulltime moeder zijn en tegelijkertijd een gezin financieel onderhouden; die heeft dus iemand nodig die voor de financiële inbreng zorgt. Beide fulltime banen, kostwinnerschap en huismoederschap, zijn dus afhankelijk van elkaar. Evenzo zijn 'mannelijke' en 'vrouwelijke' eigenschappen onderling naar sekse gescheiden en van elkaar afhankelijk:

emotionaliteit wordt gekompenseerd door rationaliteit, de harde buitenwereld door de veilige thuishaven, seksueel initiatief aangevuld met seksuele ontvankelijkheid etc.

De huidige arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen zou, zonder deze systematische hetero seksuele ordening onuitvoerbaar zijn en steunt dus op dat systeem.

Door de jaren heen werden steeds meer aspecten van vrouwenonderdrukking blootgelegd. We leerden begrijpen dat een deel van onze persoonlijke problemen algemeen maatschappelijke problemen zijn. Het idee van "het persoonlijke is politiek" wordt steeds duidelijker. Zo hebben persoonlijke seksuele frustraties alles te maken met de wijze waarop seksualiteit maatschappelijk georganiseerd is in normerende heteroseksuele relaties. Vrouwen onderzoeken nu haar eigen gedrag, denkwijzen, maatschappelijke bepaaldheid, haar persoonlijke keuzes en ontwikkelen van daaruit alternatieven. In dat kader gaan wij handelen, actie voeren en politiek optreden.

Wij vrouwen en ook PSP vrouwen hebben andere ideeën dan de verschillende politieke partijen over wat politiek is, wat politiek ter discussie gesteld moet worden, hoe eraan maatschappelijke veranderingen moet worden gewerkt. Om binnen de partij te komen tot een grondige discussie over de ideeën, analyses en eisen van de vrouwenbeweging, vroegen de PSP vrouwen een speciaal congres aan. Dit deden ze door middel van het indienen van een motie. Deze motie werd op het congres van nov. 1980 aangenomen. De motie die werd aangenomen luidde:

"De PSP, bijeen op het congres te Leeuwarden op 22 en 23 nov. 1980 overwegende dat

- de PSP tot nu toe op grond van traditionele theorievorming de opheffing van de tegenstelling kapitaal-loonarbeid en daarmee de strijd in de bedrijven en instellingen centraal heeft gesteld;
- de PSP vrouwen op grond van hun visie, die zij sinds 1974 ontwikkelden, vinden dat, zolang de onderdrukking van vrouwen niet in de socialistische analyse opgenomen is, de klasstrijd slechts beperkt gevoerd kan worden en dus geen enkel uitzicht biedt op de opheffing van alle onderdrukking;
- de PSP vrouwen na zes jaar konkluderend dat hun visie amper bediscussieerd is in de PSP en geen consequenties heeft gehad;

besluit

- dat voor het ontwikkelen van een goede strategie en voortgang van de partij het noodzakelijk is een discussie te voeren over de samenhang tussen klasstrijd en seksestrijd voor het socialisme en over de consequenties die dit heeft voor de PSP.

Het moest een congres worden waarin we het zouden hebben over:

1. de positie van de vrouw als potentiële moeder
2. de positie van de vrouw in haar werk
3. de positie van de vrouw als seksobject.

Een kongreskommissie werd samengesteld, deze kreeg de opdracht om vooruitlopend op het kongres de discussie in de partij aan te zwengelen en (mede op basis van die discussie) ontwerp-teksten voor kongresbesluiten te maken.

feminisme en socialisme

Over de naam van het kongres van 26 en 27 februari aanstaande is al heel wat afgediscussieerd. Eerst was het "seksstrijd en klassenstrijd", toen werd het "vrouwenstrijd en socialisme", daarna "vrouwenstrijd, homostrijd en socialisme" en tot slot "Feminisme en Socialisme".

In de resolutie die in nov. 1980 werd aangenomen, was sprake van de naam "seksstrijd en klassenstrijd". Over die naam is toen niet gediscussieerd; de discussie ging alleen over of er een extra kongres moest komen.

Toen de voorbereidingskommissie voor het kongres van start ging, kwam deze al spoedig met een andere naam: vrouwenstrijd en socialisme. Deze naam maakt duidelijker dan de eerste dat het kongres werd bedongen door de vrouwen-groepen. Bovendien bestonden er weerstanden tegen de termen "seksstrijd en klassenstrijd". Zo wordt in PSP-stukken veelal van socialistische strijd gesproken, en niet of zelden van klassenstrijd. Die oorspronkelijke titel wekte een beetje de indruk alsof de PSP een traditioneel marxistische partij is (gewest). Dat is, noch was, waar. In de discussie over deze naamsverandering kwam vanuit de homogroepen naar voren als derde variant: vrouwenstrijd, homostrijd en socialisme. Voor hen was de verandering van 'seksstrijd' in 'vrouwenstrijd' een inperking, daar zij de band tussen homostrijd en de strijd tegen het patriarchaat uitdrukkelijk willen aangeven; vooral vanuit de vrouwengroepen kwamen geluiden naar voren dat deze nieuwe variant de indruk wekt dat homostrijd en vrouwenstrijd volledig op een lijn staan. Daarnaast speelde een rol dat het kongres juist door de vrouwengroepen gevraagd was en het de bedoeling is dat de PSP zich op dat kongres bezig houdt met de visies, analyses en eisen van de vrouwenbeweging.

Hierbij aansluitend lijkt het de voorbereidingskommissie en partijbestuur het beste de naam 'Feminisme en socialisme' te kiezen. Dat levert bovendien een evenwichtiger naam op, daar naast de term 'vrouwenstrijd' en/of 'homostrijd' toch eerder "arbeidersstrijd" zou passen.

Goed half december verscheen de kongreskrant. Het kongres is opgedeeld in drie afzon-

derlijke aspecten a) visie, b) beleid, c) organisatie. Voor elk onderdeel zijn een aantal stellingen geformuleerd. Onder het hoofdstukje visie wordt vooral gezocht naar een zo juist mogelijke omschrijving vanuit welke invalshoek de PSP deze maatschappij analyseert.

In de feministische analyse komt men gaandeweg tot een preciezere benoeming van de verschijningsvorm van het patriarchaat nu en hier, waarbij uiteraard verschillen in opvatting naar voren komen. Er is een meningsverschil tussen het partijbestuur en de kongreskommissie over deze kwestie.

De commissie denkt in de opvattingen over het "systeem van heteroseksualiteit" een goed aanknopingspunt gevonden te hebben om de onderdrukte positie van vrouwen en homoseksuele mensen in deze maatschappij te analyseren.

Het partijbestuur kiest voor de term "systeem van seksegebonden rolverdeling". Deze term geeft aan dat de nu eenmaal aanwezige biologische verschillen tussen mannen en vrouwen door de maatschappelijke structuur versterkt en vervormd worden tot aan elke sekse gebonden rolpatronen.

"Met name de wens om seksegebonden "Seksuele patronen en karaktereigenschappen" te laten verdwijnen gaat uit van het idee dat al die eigenschappen cultureel, ideologisch bepaald zijn. Niets daarvan zou typisch kunnen zijn voor de ene of de andere sekse. Veel leden van het partijbestuur zouden dit niet met stelligheid willen beweren, evenmin als het omgekeerde trouwens." Uit Bevrijding.

Onderdeel beleid.

Hierin willen we over een zestal punten uitspraken doen. Het betreft zes punten die bij de vaststelling van het verkiezingsprogramma onduidelijk zijn gebleven. Die zes punten zijn: herverdeling arbeid basisinkomen positieve diskriminatie nachtarbeid bestrijding pornografie militarisme

Herverdeling arbeid

Hierbij gaat de discussie voornamelijk erom dat vanuit de vrouwengroepen erop aangedrongen wordt om een drastische arbeidstijdverkorting in te voeren. Het invoeren van de vijfjarige werkdag. Het partijbestuur wil geleidelijke arbeidstijdverkorting invoeren. Daarbij stellen ze voor om in 1987 een zes-urige werkdag in alle sectoren te realiseren.

Basisinkomen

Op korte termijn is de PSP voor verzelfstandiging van de sociale uitkeringen en van de belastingwetgeving en keert zich tegen iedere vorm van kostwinnerij.

Positieve discriminatie

Onder positieve discriminatie verstaan we dat uit de groep sollicitanten vrouwen voorgaan als ze over geschiktheid beschikken.

De discussie hieromtrent is, dat een minderheid van het partijbestuur deze stelling te ver vindt gaan. Positieve discriminatie is meer dan een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Maar ook een opwaardering van vrouwenberoepen.

Nachtarbeid

De PSP wil voor mannen en vrouwen dezelfde beperkingen ten aanzien van het verrichten van nachtarbeid hanteren.

Bestrijding pornografie

Volgens de PSP moet pornografie uit de zedelijkheidswetgeving verwijderd worden. De kongreskommissie kiest ervoor om alleen met betrekking tot gewelddadige pornografie voor justitieel optreden te pleiten. De rest moet gewoon uit de zedelijkheidswetgeving

Militarisme

Bij dit onderdeel richt de discussie zich rondom het feit dat er geen reden is om aan te nemen dat een leger dat voor een groot deel uit vrouwen bestaat - door aard, doelstellingen en structuur van het militaire apparaat - minder autoritair en onderdrukkend is dan een leger dat (bijna) geheel uit mannen bestaat.

Onderdeel organisatie

De bedoeling van dit onderdeel is om de consequenties uit de feministische opvattingen van de PSP ook te trekken voor de PSP als organisatie. Bij feminisering van de organisatie van de PSP gaat het naast het aantal vrouwen dat actief is in de PSP ook om de werkwijze, de ingeslepen gewoonten en de eisen die aan actief zijn worden gesteld.

"Het partijbestuur is zich er terdege van bewust dat het aantal vrouwen dat actief wil worden buitengewoon gering is". Uit Bevrijding.

Nou op het kongres van 26 en 27 februari zullen over al deze punten besluiten genomen moeten worden. Ik denk zelf dat het een kongres gaat worden waar vele meningsverschillen zullen zijn. Meningsverschillen die volgens mij meer zullen liggen op het vlak van hoe bepaalde standpunten omschreven moeten worden dan echt inhoudelijke verschillen. Toch hoop ik dat door de andere opzet van dit kongres er beter en in een prettiger sfeer gepraat kan en gaat worden dan op andere kongressen die ik heb meegemaakt. Ik ben me er ook erg van bewust dat we er niet zijn na dit kongres. De strijd zal zich dan meer concentreren op afdelingsniveau en dat zal voor vele vrouwen niet gemakkelijk zijn.

feminisering van de CPN:

zig-zag met de rode draad

Na de forse verkiezingsnederlaag in 1977 -van 7 naar 2 zetels in de tweede kamer- kon in de CPN een periode van herbezinning op communistische doelstellingen en politiek beginnen. Besloten werd om een nieuw beginselprogramma te maken, wat nu -na enig uitstel- begin 1984 op een buitengewoon congres behandeld zal worden.

De communistische feministen behoren tot een van de groepen en stromingen die in deze periode naar voren zijn gekomen. Naast en soms samengaand met een vernieuwingsgezinde vleugel, democratiseringsvleugel in de partij en naast een meer behoudend gezelschap de zogenaamde horizontalen. Verder is de doorwerking van diverse bewegingen zoals kraaken milieubeweging in de partij op gang gekomen. Het 28e congres wat eind november te Amsterdam werd gehouden, was dus het laatste congres voordat er definitief wijzigingen in de communistische beginselen aangebracht zullen worden. Een groot deel van de congresstijd ging op aan procedure-debatten teneinde de hooglopende meningsverschillen in banen te leiden. Dit leidde ertoe dat in zo'n twee à vijf minuten amendementen toegelicht moesten worden, waardoor een onderbouwing van een betoog wel vergeten kon worden.

Geen leuke inhoudelijke discussies dus en een -voor mij- weinig inspirerende sfeer. Desalniettemin zijn er in de uiteindelijke resolutie van het congres enkele amendementen opgenomen die de feminisering van de CPN bevorderen.

Een van de problemen waarmee feministen in de CPN worstelden was de sterke nadruk op de klassenstrijd. Na de revolutie was er tijd voor vrouwenbevrijding ofwel eerst het socialisme, dan het feminisme.

"Communisten die zich tegenover de vrouw niet gedragen als een kameraad in de strijd moeten aan de schandpaal" - ontwerpbrief van het presidium van het uitvoerend comité van de Communistische Internationale aan de communistische partijen, augustus 1936.

In juni 1980 -op het 27e congres- was het blijkbaar zover. De strijd voor de bevrijding

van de vrouw werd als een wezenlijk en integraal onderdeel van de partijstrijd opgenomen. Met deze achtergrond en uitwerkingen daarvan in verkiezingsprogramma's gingen feministen het 28e congres tegemoet.

Bij het lezen van de ontwerp-resolutie voor het congres bleek het nog niet zover gevorderd te zijn met de feministische integratie. Eigenlijk zou de gehele resolutie herschreven moeten worden om te voorkomen dat de feministische zienswijze eraan geplakt zou worden.

Ervan uitgaande dat de hele partij de bestaande tekst als uitgangspunt nam, zijn daartoe geen pogingen ondernomen (even afgezien van de vraag of het zo'n eenvoudige klus zou zijn). In de uiteindelijke resolutie - die door amendering drie keer zo lang is als de ontwerp-resolutie - zijn dan ook grappige zinskonstrukties etc. te vinden. De volgende m.i. belangrijke amendementen van feministische strekking zijn in de resolutie opgenomen:

1. Over communistische politiek: De formulering strijd voor bevrijding van de vrouw werd veranderd in de erkenning van de seks-tegenstellingen en het mogelijk daaruit voortvloeiende van tegengestelde belangen van vrouwen en mannen in de partij. In standpunten, strategie en organisatie van de partij moet de 'heteronorm' doorbroken worden. Een amendering die konsekventies zal hebben voor het beginselprogramma maar ook (al) heeft voor de dagelijkse praktijk. Zo hebben feministische gemeenteraadsliden in Amsterdam bij de CPN bedongen dat zij bij 'vrouwenzaken' de vrijheid hebben om de fraktiediscipline niet te volgen. Met de wat ongelukkige formulering 'heteronorm' - alsof het alleen om een norm gaat - wordt een richting in het debat feminisme en socialisme gegeven die verder gaat dan achterstand of gelijkwaardigheid.

Een kameraad probeert op het congres de lachers op zijn hand te krijgen: op een vakbondvergadering werd hij uitgeroepen voor seksist omdat hij had gezegd 'dat hij niet voor lul zou staan'

2. Vredesstrijd. Hierover deed het congres de uitspraak dat er een verbreding en verdieping van de vredesstrijd moest komen, in die zin dat de relatie gelegd wordt tussen dominante vormen van mannelijkheid, militarisme en geweld. De officiële zin is een mooi voorbeeld van een aangeplakte formulering: "De CPN (zet) zich in voor de verdieping en verbreding van de vredesstrijd in die zin dat de relatie gelegd wordt tussen machtsstrijd en feministische strijd, tussen vredesvorming, cultuur en militarisme."

Deze amendering betekent dat de CPN in de vredesstrijd zich niet alleen met "meer of minder" wapens moet bemoeien maar ook met de ideologie van oorlogsvoorbereiding

waarin mannen met geweren hielden zijn en vrouwen opgeroepen worden om tegen de oorlog te zijn omdat haar zonen zullen sterven. Alsof het leven van de vrouw niet meetelt!

3. Sociaal-economische strijd: afschaffing kostwinnerschap of behoud koopkracht. In de amendementen rond de sociaal-economische strijd ging de discussie met name om de vraag of een afschaffing van het kostwinners-principe zich verdroeg met de leus behoud koopkracht. Immers, bij de laatste wordt voornamelijk uitgegaan van de mensen - vnl. mannen - met lonen en verdwijnt de strijd van bijstandsvrouwen naar het tweede plan. Nu staat de hele kwestie van de koopkracht onder druk. Rondom koopkracht worden ook discussies gevoerd, zoals b.v. inleveren van loon ten behoeve van arbeidsplaatsen en de slechte ervaringen daarmee (ooit een arbeidsplaats teruggezien?). Afschaffing van de leus behoud koopkracht was voor velen dan ook een vergaande stap, hoewel ze de argumentatie van de feministen wel konden volgen. Uiteindelijk leidde de discussie tot een nieuwe formulering: Er wordt gekozen voor een nieuwe werkgelegenheidsbeleid gericht op herverdeling van onbetaalde en betaalde arbeid, binnens- en buitenshuis.

4. Partijorganisatie. Vrouwenoverleggen mogen autonoom functioneren. Tevens wordt het partijbestuur opgedragen een landelijke vrouwenconferentie te organiseren over het beginselprogramma.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat in het nieuwe partijbestuur 19 van de 55 zetels door vrouwen worden bezet, waarvan sommigen nauwe banden hebben met de feministische beweging.

Wat staat de communistische feministen te doen? Laat ik enkele voorlopige conclusies trekken. Ten eerste is duidelijk dat een verdergaande demonkratisering van de CPN van wezenlijk belang is om een krachtige feministische stroming te houden. Immers, in een democratisch-centralistische partij blijft de arbeidersklasse als voorhoede het liedje zingen en vormen de vrouwen het achtergrondkoortje. Niet alle weerstanden tegen feminisering zijn daarom te herleiden tot 'vrouwenhaat' maar verbinden zich ook met de positie die in de democratiseringsstrijd in de CPN wordt ingenomen. Omgekeerd is het niet zo dat democratische vernieuwers automatisch feminisering voor ogen hebben.

Ten tweede bleek op het congres dat feministen niet op één hoop te gooien zijn: er werd verschillend door hen gestemd en tevens werden verschillende amendementen ingediend. Aan de ene kant verzwakt een dergelijk optreden de feministische groepering, aan de andere kant voorkomt zij zo dat ze in het keurslijf 'van de

eenheid-die-geen-eenheid-is' wordt geperst. En dat is zeker op langere termijn een versterking: de politieke strijd neemt immers niet dezelfde route met zo nu en dan 'één stap voorwaarts en twee stappen terug'.

Eindstation revolutie (lees paradijs). Politiek is machtsvorming via verschuivingen en dwarsverbanden en voor androgyne communisten zigzaggen met een rode draad.

Per plaats zullen communistische feministen na moeten gaan of zij zich in een vrouwenoverleg zullen organiseren of dat er andere mogelijkheden zijn om de partij te feminiseren. Belangrijke criteria hierbij lijken mij:

- de kracht en verbondenheid met de autonome vrouwenbeweging.
- de mogelijkheden om in de partij feministische werkwijzen door te zetten (roulerend voorzitterschap, geen 100% activisme).
- de mogelijkheid van bondgenootschappen met andere groeperingen in de partij.

de valkuilen van linkse mannen en linkse politiek

Het is moeilijk om te constateren of de ene partij nu meer gefeminiseerd is dan de andere. Op papier heeft de PSP meer gedaan dan de CPN, in ieder geval zijn zij een beginselprogramma verder. Toch bleek ons bij de uitwisseling van ervaringen in de linkse politiek dat seksisme slechts gedeeltelijk gekleurd wordt door de aard van de linkse opvatting.

Algemeen is dat in linkse politiek grote nadruk ligt op structuren en machtsverhoudingen en weinig belangstelling bestaat voor de doorwerking daarvan in het persoonlijke leven. Een feministische analyse die een systeem van gedwongen heteroseksualiteit als machtsverhouding plaatst in het geheel van maatschappelijke structuren en de wisselwerking met de alledaagse verhoudingen laat zien, is voor deze politiek nieuw en levert geheel verschillende reacties op.

We willen deze als volgt onderscheiden:

- de supportersclub en het gevaar van moralisme.
- de hanensolidariteit en het bewijs.
- de mannengroepen.

Allereerst de supportersclub. Dat zijn de mannen die - meestal omgeturnd door een feministische vriendin - vinden dat de vrouwenbeweging gelijk heeft en ondersteund moet worden

in de politiek. Aangezien zij zichzelf opvatten als lid van de onderdrukkende groep mannen houden zij hun mond op vergaderingen zodat de vrouwen aan bod kunnen komen. Zij kampen met schuldgevoelens en weten van schaamte niet wat ze zeggen moeten als een man een seksistische opmerking maakt. Met deze mannen is het moeilijk politiek maken, dat wil zeggen andere verhoudingen (en houdingen) tot stand brengen. De nadruk ligt teveel op persoonlijke schuld, alsof één man een heterosexueel systeem in stand kan houden. In de politiek beïnvloeden zij dat mannen zich ook in het feminisme zullen verdiepen en het niet bij erkenning zullen laten. Deze ondersteunende rol heeft de neiging het feminisme tot een persoonlijk probleem en goede voornemens te verkleinen. Met het gevaar dat vrouwen voortdurend een ongelukkig gevoel houden en niet anders weten te roepen dan dat het niet deugt en anders moet. Vaak eindigt zo'n discussie met de vraag of je als onderdrukte vrouw wel met je onderdrukker (de man) in één en dezelfde partij zittingen.

Ach, zo makkelijk laten we ons de politiek nu ook weer niet afpakken. Of is het zo vanzelfsprekend dat milieu-ambtenaar en chemie-arbeider, werkzoekende en ondernemer in één en dezelfde partij zitten?

De hanen in de politiek zijn slim. Zij houden hun mond bij vrouwenzaken zodat de vrouwen de ruimte krijgen om zich te bewijzen. De haan weet dat hij het grootste is en vrouwen kunnen 'als een kip zonder kop' bewijs na bewijs van achterstelling van vrouwen aanvoeren. Als het hem uitkomt, neemt hij een punt in de politiek mee. Per slot van rekening gaat het hem om het verzamelen van zoveel mogelijk hennen (stemmen) om zich heen. Deze politiek lijkt op het eerste gezicht iets op te leveren voor vrouwen, maar leidt uiteindelijk tot een hergroepering in het hanenkamp. Feminisering wordt afgehouden.

De mannengroepen bestaan eigenlijk nog niet in de linkse partijen (er is een mannenberaad in de CPN). Het zijn voornamelijk de homogroepen die in de partijen de relatie tussen heersende manbeelden en kapitalistische cultuur aan de orde stellen. Dat deze relatie in crisistijden wel enige politieke importantie kan hebben, lijkt ons de moeite van het onderzoeken waard.

Vertalen we deze enigszins geparodiseerde reacties op feminisering in politieke begrippen dan gaat het vooral om het vraagstuk van democratie en politiek in de partijcultuur.

Wie in de vrouwenbeweging actief is, krijgt een andere politieke scholing mee dan in een politieke partij. Door horizontale in plaats van verticale organisatievormen te hanteren wordt geprobeerd de (maatschappelijke) verschillen tus-

sen vrouwen te verkleinen en de macht van een structuur aan een groep te koppelen in plaats van aan een bestuur. In politieke partijen waar men door maatschappij-analyses wel degelijk op de hoogte is van de verschillen tussen intellectueel en arbeider worden deze verschillen door de reglementen gladgestreken. Zo overheersen vaak de procedurele discussies en komen inhoudelijke debatten op de tweede plaats. Meningsverschillen worden weggestemd of worden tot persoonlijke problemen gemaakt die - onder vier ogen - maar eens uitgepraat moeten worden. Deze welles-nietes discussies maken politiek niet interessant, d.w.z. leveren weinig bij aan nieuwe gezichtspunten.

Juist het produktieve van een politieke partij dat er vanuit verschillende belangengroepen/standpunten nagedacht moet worden over machtsvorming komt niet op gang. Zo lijkt ons op het moment een interessant discussiepunt of een feministische visie zich wel op alle punten laat integreren in een socialistisch perspectief (en ook of alle socialistische idealen wel via een partij te bereiken zijn).

Wij vinden dat er binnen links actiever nagedacht moet worden over de verhouding beweging-partij en (al dan niet daaruit voortvloeiende) belangentegenstellingen. Horizontale werkvormen kunnen de democratie in de partij wel eens inhoud gaan geven.

Tenslotte de partij-kultuur die ervan uitgaat dat je met de politiek opstaat en naar bed gaat. Zo hebben mensen met veel tijd en zin meer kansen om in een bestuur terecht te komen dan mensen met politieke kwaliteit en ervaring. En aangezien jonge-mannen over meertijd en ambities beschikken dan huisvrouwen is het niet verwonderlijk dat zij de bestuursposten bezetten. Zo blijft een cirkel draaien, want in

Onlangs is op een vrouwenkonferentie deze dubbele strategie opnieuw aan de orde gesteld. Als nadeel wordt b.v. genoemd dat er binnen de vrouwenbeweging geen prioriteitendiskussie wordt gevoerd. Zie voor een verslag van deze konferentie de bundel *Feminisme en politieke macht*, uitgeverij De Populier 1982.

Zie voor ontwikkelingen in de PvdA: 'De sociaal-democratie en vrouwenvraagstuk' door Joyce Outhoorn in *Socialisme en democratie*, nr. 9 sept. 1982 en 'De Rooie Vrouwen: Feminisme en sociaal-democratie' van Liesbeth Kroon in *Soc. Fem Teksten* nr. 4, Uitgeverij Sara, 1980.

hun ogen moet er voortdurend meer gedaan worden, 'anders' komt in dit politieke woordenboek niet voor. Veelal wordt dit probleem geanalyseerd als het probleem van de actieve en niet-actieve leden.

Zonder dit geheel en al naar de zijkant te schuiven, lijkt het ons waardevoller om een partij-kultuur te ontwikkelen waarin politiek ook als 'deeltijd-lid' is te volgen.

slot

Terugblikkend op enkele jaren feministische strijd kunnen we zeggen, dat we het in de partij nog nooit zo leuk hebben gehad. Ondanks alle weerstanden en tegenwerking. Een feministische positie in de partij werkt organiserend naar je politieke betrokkenheid en oordeelsvorming. Je hebt niet meer het gevoel dat je erbij hangt of je moet bewijzen door iets moeilijks te zeggen.

De 'dubbele strategie' werkt dus voor ons niet dubbelop -zoals wel eens gevreesd wordt door vrouwen die geen lid zijn van een politieke partij- maar anders.

Voorlopig zetten wij door. Tegen rechts willen we verdedigen wat we verworven hebben. Bij links willen we veroveren wat we nog tegoed hebben.

Hennie de Boer en Marjo Vliegen,
januari 1983

Zie voor een beschrijving van de vrouwen-groepen in de PSP het artikel 'De PSP wordt niet na een kongres feministisch wakker' in de bundel *Feminisme en politieke macht*,

Zie voor de CPN 'Hoe veranderen we de CPN, Feministische strijd i/h bolwerk van de eenheid van Tineke ten Velde en Myrtille Hellendoorn in *Katijf*, januari 1981

Het themanummer 'Feminisme in de CPN' van Komma, juni 1981.

Het artikel 'Sterft, gij oude vormen en gedachten' Een feministische kritiek op leninistische organisatieprincipes, Monique Corten en Annemiek Onstenk, *soc. fem Teksten* nr 6, 1981.

Vrouwen voor vrede: Emancipatie of vredesbeweging ?

samenvatting van en reactie op het artikel: van Duifjes en Bommen, van Marijke Mossink in *lover*

samenvatting:

Vrede is een zaak waarvoor vrouwen samenwerken in zo'n breed verband als nog nooit is vertoond: zusterlijk verbonden in de groepering 'Vrouwen tegen kernwapens' vinden we bijvoorbeeld de Gereformeerde Vrouwengroep, de AR-vrouwen, de Hervormde Vrouwendienst, maar ook vrouwen uit Rooie Vrouwen, uit de PSP-vrouwen, Domitila en de Feministische Uitgeverij De Bonte was. Vrouwen die niet de straat opkwamen bij de Vietnambetog, en de demonstraties voor een vrije abortus komen wel in actie voor 'de vrede'. Het staat mij niet aan dat 'de vrede' blijkbaar voor grote groepen vrouwen een 'veilig' onderwerp is terwijl het dat niet zou moeten zijn. Dat de vrouwenbeweging langzaam aan gezien wordt als 'stroming in het feminisme', terwijl de discussies over de relatie van feministen bij het vraagstuk van oorlog en vrede nog niet gevoerd zijn.

Zo'n discussie is hard nodig. In dit overzichtsartikel wil ik literatuur de revue laten passeren die hulp kan bieden bij het bepalen van feministische standpunten over oorlog en vrede.

De beweging van vrouwen die zich verzetten tegen (kern)bewapening en militarisme is veelvormig. Veel vrouwen werken samen met mannen in anti-kernwapenings- en anti-militarisme groeperingen. Daarbinnen vormen ze vaak vrouwengroepen. In dit soort aktiegroepjes is de meest expliciete feministische activiteit voor vrede te vinden.

Het samenwerkingsverband 'Vrouwen tegen kernwapens' is iets meer gestructureerd en stelt zich ten doel 'zoveel mogelijk vrouwen bij de anti-kernwapenbeweging te betrekken'. De tweede grote vrouwenorganisatie in Nederland heet: 'Vrouwen voor Vrede'.

Op de vraag waarom ze vrouwen voor vrede organiseren geven beide groepen het volgende antwoord:

Vtk: Omdat vrouwen een achterstand hebben in politieke bewustwording, meningsvorming en activiteit. Onder elkaar kunnen zij gemakkelijker het zelfvertrouwen en de informatie verwerven die zij nodig hebben om deel te nemen aan wat er al gaande is.

VvV: Veel te lang is er over ons gepraat en namens ons beslist.

We voelen ons bedreigd. Ons geduld is op! Voortaan zullen veel meer vrouwen zich gaan bemoeien met belangrijke beslissingen over de toekomst. (1)

In deze antwoorden bespeur ik dat werken in

vrouwengroepen als ritueel is overgenomen van de feministische beweging zonder dat de grondslagen waarop vrouwengroepen berusten zijn overgekomen. De vooronderstelling van politieke kinderlijkheid in vrouwen ergert me, evenals het idee van 'achterlijkheid' en 'inhalen' en vooral: de suggestie dat vrouwen uit eigen beweging of dommigheid altijd hebben nagelaten politieke invloed te verwerven. De geschiedenis laat zien dat vrouwen juist een zeer lange traditie hebben van protest tegen oorlog en geweld.

Het boek: 'Vrouwen vochten voor vrede', van W.H. Posthumus van der Goot is hét boek voor de geschiedenis van de vrouwen vredesbeweging. (2)

Het behandelt in vogelvlucht de eerste aarzelende pogingen van Amerikaanse en Engelse vrouwen in de vorige eeuw om iets 'aan vrede te doen'. Het grote nadeel van dit boek is de oppervlakkigheid en het grote aantal fouten en onjuistheden. Na enig zoeken blijkt er meer literatuur te bestaan over de betrokkenheid van vrouwen bij oorlog en vrede in het verleden: studies, romans, biografieën en autobiografieën. (3)

Wat in elk geval duidelijk wordt uit de historische literatuur is, dat met name feministen de kwestie van oorlog en vrede steeds en zeer systematisch aan de orde hebben gesteld. (4)

Voor ons bekende vrouwen als: Mina Kruseman, Wilhelmina Drucker en Aletta Jacobs waren hier actief mee bezig. Hun feministische eisen t.a.v. recht op onderwijs en arbeid, de dubbele seksuele moraal en gelijke burgerrechten gingen op logische wijze samen met hun ideeën over de inrichting van de wereld met oorlogen, oorlogsin-dustrie, onderdrukking van andere volken en de verheerlijking van 'Das Militair'.

Deze samenhang is volgens mij het best verwoord in het boek: *Woman and Labour* van Olive Schreiner. (5)

Het sleutelwoord tot haar feminisme is: 'vooruitgang'. De vooruitgang van de beschaving verlangt dat vrouwen 'vrijheid van arbeid' krijgen. Met name in het oorlog voeren moeten vrouwen een rol gaan spelen. Het zal het einde van de oorlog betekenen omdat: 'de kennis der vrouw, eenvoudig omdat zij vrouw is, hooger reikt dan die van den man; zij kent de geschiedenis van het menscheijk vlees; (...) Haar instinkt, door praktische ondervinding versterkt, dringt haar elk leven te beschermen'.

In de huidige anti-militaristische en vredesbeweging van vrouwen is een sterke stroming te vin-

den die zich bedient van dezelfde evolutie-terminologie als Schreiner, en die het koestend vermogen en het moederinstinct van vrouwen een heel centrale plaats toekennen in hun analyse en hun politieke propaganda.

Er zijn twee varianten in deze stroming: een niet-feministische en een expliciet-feministische. Ik zal dit illustreren a.d.h.v. literatuur uit beide varianten.

Tot de niet-feministische variant reken ik VvV en sommige groepen in VtK.(6) Als model hiervoor neem ik een tekst van Helen Caldicott.(7) Haar boodschap voor vrouwen is: Take the toys from the boys'. Vrouwen moeten 'de moeder van de planeet' zijn. Vrouwen als oermoeders, vrouwen overal de schuld van, alle rotzooi overnemen en opruimen en vooral: vriendelijk blijven.

De tweede variant heeft een min of meer uitgewerkte theoretische visie op het patriarchale karakter van het militarisme. Niettemin blijft ook hier gelden dat men uitgaat van een onveranderlijke vrouwelijke oerkracht die vrouwen tot de meest geschikte vredesstichtsters maakt. Deze variant is vooral te vinden in de V.S.(8)

In een lezing van Charlene Spretnak krijgt de vrouwelijke verbondenheid met de aarde en het leven een theoretische verklaring.(9) Vrouwen hebben een natuurlijke, authentieke, diep holistische spiritualiteit die besloten zit in het vrouwelijk lichaam. Haar biologische visie maakt maar één oplossing mogelijk: mannen moeten zich overgeven aan de leiding van 'Moeder Aarde en

Haar Dochters'.

Ik ben nogal geschrokken van wat ik las over deze twee varianten. Maar, wat moet het dan wel zijn? Ik zit nog steeds met het idee dat het militarisme een brandpunt is van patriarchale macht en dat het daarom nodig is om een feministische visie op het militarisme te ontwikkelen. Ik heb behoefte aan een feministische visie waarin het 'koesteren' van vrouwen en het 'vechten' van mannen beide, en in relatie tot elkaar, ter discussie staan.

Er moet vooral gepraat worden over de betekenis van het militarisme-als-patriarchaat en over de plaats die de strijd hiertegen zou moeten innemen t.o.v. andere feministische activiteiten. Het wordt dan mogelijk reeksen feministische vragen te stellen, zo als bijvoorbeeld: hoe is de arbeidsverdeling tot stand gekomen die mannen wapens en vrouwen kinderen geeft? Waar komt agressie vandaan; hoe ziet agressie er uit bij mannen? hoe bij vrouwen?

En materiaal om op deze vragen antwoorden te vinden is er ook: de kennis van feministen die actief zijn in de anti-militaristische beweging, de resultaten van discussies en studies van feministen van de laatste jaren en het werk van onze voorgangsters.

samenvatting van Els Stoffers

Noten

1. Vrouwen tegen Kernwapens, De kernwapens, Utrecht, zj; Nieuwsbrief Vrouwen voor Vrede, verschijnt 3x per jaar.
2. W.H. Posthumus van der Goot, Vrouwen vechten voor vrede, Arnhem, 1961.
3. Gertrude Bussey en Margaret Tims, Woman's International League for Peace and Freedom: 1915-1965: a record of fifty years' London, 1965.
4. Bertha von Suttner, Die Waffen nieder! Eine Lebensgeschichte, Dresden/Leipzig, 1889
5. Helen Zenna Smith, Gij, vrouwen!, Velsen, 1931.
6. Beatrix Kempf, Bertha von Suttner, Das Lebensbild einer Grossen Frau: Schriftstellerin, Politikerin, Journalistin, Wenen, 1964.
7. Vera Brittain, Testament of Youth: an autobiographical study of the years 1900-1925, London 1978.
8. Gisela Brinker Gabler, Frauen gegen den

Krieg, Frankfurt/M, 1980.

4. Mina Kruseman, Appeel à toutes les femmes du monde entier, z.p.,z.j.
5. Aletta Jacobs, Herinneringen, Nijmegen, 1978
5. Olive Schreiner, Woman and Labour, London 1971.
6. Dit is misschien een ongeoorloofde uitspraak, het zijn altijd individuele vrouwen die het hebben over instinct en zorgzaamheid. Maar het zijn er wel veel, en veel van hen zitten in VvV en VtK.
7. Marieke Verheul en Tini Visser, Helen Caldicott-profete van een vrouw, Amstelveen, 1980.
8. De meest afgeronde politieke verklaring van deze variant is te vinden in de Unity Statement die werd opgesteld ter gelegenheid van de eerste Pentagon-aktie, 1980. Een verslag van deze actie o.a. in Opzij, jrg.9, nr.5.
9. Charlene Spretnak, The reawakening of womans Spiritual, Power and its impact on the peace movement, niet geplubliceerd, 1982.

Wij kunnen het met veel kritiekpunten op vrouwen in de vredesbeweging eens zijn, met name daar waar argumenten aangevoerd worden over het oermoederschap, over de vrouw die de wereld moet redden.

Verder zijn de vragen die gesteld worden om het

militarisme te analyseren heel essentieel en de moeite waard om je in te verdiepen.

Om te beginnen maken wij echter duidelijk onderscheid tussen middel en doel in de vredesbeweging.

Marijke Mossink konstateert dat het een eigenaardig verschijnsel is dat vrouwen voor de vrede wél massaal de straat opgaan, terwijl ze dat voor zaken als abortus en gelijke betaling voor man en vrouw niet of nauwelijks doen.

Waar M. de informatie vandaan haalt dat het allemaal vrouwen zijn die je vroeger voor geen goud de deur uit kreeg (bv. voor Vietnam of abortus) weten we niet.

Een belangrijker feit is echter dat het DOEL waar vrouwen nu voor demonstreren veel dringender is dan de andere zaken, vanwege de direct levensbedreigende aard van de hele bewapening.

Logisch ook, dat dit geen zaak meer is van een kleine groep mensen, maar van een groeiend aantal vrouwen en mannen met de meest uiteenlopende maatschappelijke en politieke opvattingen, van christenen, socialisten, humanisten tot feministen, enz. enz.

Een nucleaire oorlog zal ons allemaal vernietigen, het is dus geen zaak meer van een elitaire club.

De verantwoordelijkheid is voor iedereen.

Ons stoort het daarom ook niet, dat binnen Vrouwen voor Vrede heel verschillende opvattingen leven.

Een vredesbeweging als Vrouwen voor Vrede is een MIDDEL om te komen tot een geëmancipeerde maatschappij, het uiteindelijke DOEL. Op korte termijn ageren wij tegen kernbewapening, maar daarnaast willen wij werken aan een rechtvaardiger wereld, waar macht en onderdrukking geen kans krijgen, waar vrede niet samenhangt met bedreiging en onderdrukking, waar niet een klein gedeelte van de wereldbevolking alles bezit en de rest nauwelijks genoeg heeft om te leven.

Binnen Vrouwen voor Vrede stellen wij als doel, vrouwen te bereiken die zich met maatschappelijke en politieke niet of onvoldoende hebben kunnen bezighouden.

Dit gebeurt door middel van discussies, voorlichting, films, enz.

M. lijkt in haar artikel voorbij te gaan aan het feit dat er bij VEEL vrouwen een achterstand bestaat op het maatschappelijke-politieke vlak. Als er vrouwen in de geschiedenis zijn geweest die hun mond wel hebben opengedaan, dan was dit toch een klein groepje en vergeleken bij mannen nog steeds in verhouding te weinig. Het zou te ver voeren om hier de oorzaken te bespreken, maar domheid of gemakzucht zijn te simpele redenen voor deze 'politieke

achterlijkheid'.

Overigens moet er nog onderscheid gemaakt worden tussen de historische ontwikkeling van een vredesbeweging en de persoonlijke ontwikkeling van iedere deelnemer afzonderlijk. Deze ontwikkelingen lopen niet noodzakelijk parallel.

M. stelt dat Vrouwen voor Vrede in wezen een antifeministische beweging is.

Ze baseert dit op uitspraken van Helen Caldicott die zegt dat vrouwen 'de moeders van de planeet' moeten zijn. Los van het feit dat wij het ook niet eens zijn met deze uitspraak van Helen Caldicott, tekent het M. dat zij de bewegingen van één vrouw als algemene grondslag neemt voor Vrouwen voor Vrede.

Tevoren konstateert zij nog dat in Vrouwen voor Vrede zoveel verschillende vrouwen zitten, maar ze ontkenen dat die ook verschillende meningen kunnen hebben over zaken.

Vrouwen voor Vrede heeft niet één mening, één visie of één uitgangspunt.

De grondslag van Vrouwen voor Vrede is emancipatie, en niet het redden van de mensheid, omdat vrouwen het allemaal zoveel beter zouden doen.

We zijn wel van mening dat de invloed van vrouwen op de maatschappij minstens zo groot moet zijn en worden als die van mannen, en dat het heel dringend nodig is om dan samen te werken aan een leefbare wereld op elk gebied, over alle continenten en voor iedereen.

Het feminisme dat stelt dat de strijd tegen bewapening gelijk moet lopen met de strijd tegen verkrachters, gaat er evenmin van uit dat mannen ook gevoel hebben als de theorie van de oermoeders.

Dat meer mannen de macht in handen hebben op maatschappelijk, politiek en militair terrein heeft ons inziens meer te maken met de structuur van onze maatschappij dan met het oer-karakter van 'de' man.

Dat is namelijk even grote onzin als het oer-karakter van 'de' vrouw.

Wij moeten ons ervan bewust zijn als onderdelen van die maatschappij dat het de verantwoordelijkheid is van ons allemaal om deze te veranderen, nu steeds meer blijkt dat zo'n structuur regelrecht leidt naar de vernietiging van elk leven op aarde.

Vrouwen voor Vrede in Maastricht bestaat sinds maart 1981. Tot nu toe hebben wij ons voornamelijk beziggehouden met oriëntatie op het gebied van o.a. bewapeningswedloop en met het deelnemen aan acties.

In de nabije toekomst gaan wij ons richten op groepen vrouwen aan wie wij voorlichting willen geven over de hele vredesproblematiek.

Ons contactadres is:

Weth. van Caldenborghlaan 1
Maastricht tel. 043-626253

Het artikel 'Van duifjes en bommen' van Marijke Mossink in het blad Lover, is ongetwijfeld voor vrouwen die zich met vrede bezighouden een heel interessant discussiestuk.

Dit artikel is een literatuurstudie over vrouwen en vrede vanuit een feministische visie.

Het verhaal van Ana

Op verzoek van een goede vriendin van mij wil ik graag dat dit verhaal over Portugal in de vrouwenkrant komt.

Dit verhaal is geschreven door Sara een Nederlandse vrouw die sinds een jaar in Portugal woont en werkt. Sara schreef me het volgende in haar brief.

Je weet dat ik geen feministe ben en een beetje huiverig voor zulks groepsbewegingen alhoewel ik wel geloof dat ze noodzakelijk zijn om veranderingen teweeg te brengen. Alleen ligt het meer in mijn karakter om alleen te vechten. Ik heb hier dingen meegemaakt, gehoord en gezien die me de haren te berge deden rijzen.

Ik heb er wat over geschreven. Portugal lijkt zo'n ontwikkeld land, een socialistische regering (lijkt op het CDA). Vooral nu er sprake van is dat Portugal bij de CEE komt lijkt het me goed dat er eens wat over geschreven wordt. Achter de facade van luxe hotels, restaurants en toeristencentra gaat een wereld van armoede en misère schuil. En zoals overal zijn het de vrouwen die het hardst moeten knokken: ze doen het met een lach en een mengsel van gelatenheid en levensvreugde. Ze worden vaak (heel vaak) geslagen, hun mannen bedriegen hen continu (dat is normaal), maar als zij te lang naar een andere man kijken krijgen ze een week geen huishoudgeld ('Vraag het maar aan die ander!' is dan het commentaar), maar manliet moet wel 2 keer per dag een complete warme maaltijd hebben.

Natuurlijk zijn dit allemaal zeer persoonlijke en subjectieve indrukken, maar ik geloof dat ik meer ontdekt heb van hoe het hier allemaal in elkaar zit dan menig ander buitenlander.

Marjo zou je kunnen proberen dit te publiceren in de een of andere vrouwenkrant? Ik heb Ana beloofd

dat ik dit zou doen om haar het gevoel te geven dat ze niet alleen vecht. Het is een meid van goud.

Je kunt mijn naam eronder zetten, ik schaam me niet voor wat ik geschreven heb: al is het misschien geen bijzonder hoog niveau, het is de waarheid en de waarheid is niet altijd mooi.

voor Sara en Ana

Marjo

We zitten in de keuken. Ana kookt eten voor Tiago die hangerig van de angina binnen televisie zit te kijken. In het neonlicht lijkt haar gezicht ouder, harder.

De donkere schaduwen onder haar ogen gaan over in de lijnen die langs de neus naar de mond lopen. Ze is moe. Moe en het zat overal alleen voor te staan: alleen vechten, alleen haar zontje opvoeden, alleen slapen, alleen alles bekostigen.

Tiago's vader is volgens de wet verplicht de opvoeding van het kind te betalen, maar hij heeft geen geld zegt hij. Zonder vast werk, scharrelt en jachert hij, de laatste keer dat Tiago bij hem was bleek een splinternieuwe vissersboot in zijn achtertuin te liggen.

Ik woon sinds 4 dagen bij Ana. Ze leeft in een flat in een buitenwijk van Lissabon en behalve haar 8-urige werkdag is ze ook nog eens 4 uur onderweg: van huis naar kantoor, van kantoor naar Tiago's school, van school naar de creche waar hij 's middags heen gaat, weer naar kantoor, weer naar de creche en dan naar huis waar ze 's ochtends om kwart voor acht de deur ach-

ter zich heeft dichtgetrokken en 's avonds om kwart over acht weer binnenkomt.

Ik slaap in de kamer die eerst Tiago's kamer was: het staat er nog vol met zijn speelgoed en knuffelbeesten. De 4000 escudo's per maand die ik betaal zijn eigenlijk veel te weinig. Ana zou er 8000 nodig hebben om (met haar salaris erbij) rond te komen. Ze heeft schulden bij haar ouders en vrienden. Ze wil niet op de pof kopen in de supermarkt omdat er al genoeg over haar gekletst wordt in de buurt. Ongehuwde vrouwen zijn een zeldzaamheid in dit land en dat ze alleen woont en niet bij haar ouders, is voor de omgeving het bewijs dat ze een onttaarde dochter en een slet moet zijn.

Wanneer Tiago ziek is en Ana met hem naar de dokter moet kan ze een dag niet naar haar werk: dit geldt dan als een onbetaalde snipperdag. Een zure snipperdag als je 4 uur in de wachtkamer moet zitten met een koortsig, zeurderig kind. Hij is vaak ziek en altijd hypernerveus. 'Weet je' zegt ze, 'Het was ook een beweging zwangerschap, in het jaar na de revolutie'. Er heerste in Lissabon een sfeer zoals bij jullie in Amsterdam in 1968, alleen heeft het hier zes

jaar geduurd. Met mijn dikke buik rende ik door de straten, hielp barricades bouwen, liep uren in demonstraties met spandoeken.

Nu alles aan het veranderen was, ik thuisblijven? Ben je gek! En in die tijd had ik al ruzie met Juao de vader van Tiago. Sinds ik zwanger was probeerde hij macht over mij uit te oefenen, wilde me dwingen, na de 3e maand voortdurend binnen te blijven. Na de geboorte was het thuis helemaal te klein en heb ik hem gezegd op te krassen. Tijdens onze ruzies vernielde hij alles wat hij maar te pakken kon krijgen en ik was bang dat hij op een dag Tiago wat zou doen.

Ze steekt een sigaret op, de zoveelste. 'Waarom dan geen abortus zodra je merkte dat je in verwachting was?' vraagt ik. 'Ik bedoel: een kind in zo'n woelige tijd? er had wel een burgeroorlog uit kunnen breken....'

Ana lacht zachtjes. 'Een zesde abortus bracht ik niet op Sara, ik had er al vijf gepleegd, vijf en drie daarvan bij zo'n vrouw, thuis'. 'Wat voor vrouw?' Ik voel iets schrijnen in mijn buik. Dit is de eerste Portugese vrouw met wie ik open over dit soort dingen spreken kan en ik vraag haar uit op het indiscrete af, wil alle details weten, probeer vat te krijgen op de vele dingen die zich hier afspelen en die ik niet begrijp. In de korte tijd dat ik bij haar leef ben ik meer over Portugal te weten gekomen dan uit alle boeken die ik erover gelezen heb.

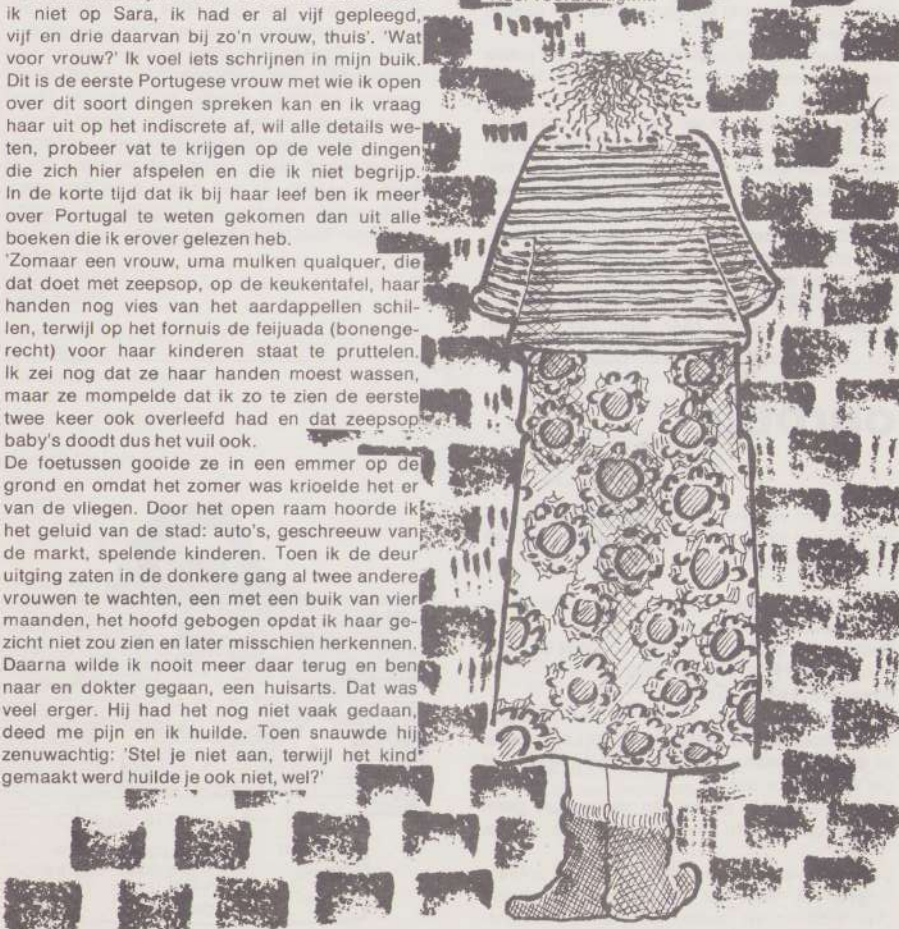
'Zomaar een vrouw, uma mulken qualquer, die dat doet met zeepsop, op de keukentafel, haar handen nog vies van het aardappellen schillen, terwijl op het fornuis de feijuada (bonenrecht) voor haar kinderen staat te pruttelen. Ik zei nog dat ze haar handen moest wassen, maar ze mompelde dat ik zo te zien de eerste twee keer ook overleefd had en dat zeepsop baby's doodt dus het vuil ook.

De foetussen gooide ze in een emmer op de grond en omdat het zomer was krioelde het er van de vliegen. Door het open raam hoorde ik het geluid van de stad: auto's, geschreeuw van de markt, spelende kinderen. Toen ik de deur uitging zaten in de donkere gang al twee andere vrouwen te wachten, een met een buik van vier maanden, het hoofd gebogen opdat ik haar gezicht niet zou zien en later misschien herkennen. Daarna wilde ik nooit meer daar terug en ben naar en dokter gegaan, een huisarts. Dat was veel erger. Hij had het nog niet vaak gedaan, deed me pijn en ik huilde. Toen snauwde hij zenuwachtig: 'Stel je niet aan, terwijl het kind gemaakt werd huilde je ook niet, wel?'

De volgende keer was hij bang, wilde het eerst niet doen, maar ik had geld en daarvoor zwichtte hij. Via via kwam ik te weten dat hij last gehad had met de vrouw van een vriend, na een bezoek aan hem had ze een infectie opgelopen en was nu onvruchtbaar.

Ik voelde dat mijn avondeten langzaam maar zeker de weg terug wilde volgen. Hierover lezen en 'weten' dat het bestaat is iets anders dan er zo mee geconfronteerd te worden door iemand die het aan den lijve ondervonden heeft en het schijnt te beschouwen als een noodzakelijk kwaad. Ana roert uitdrukkeloos in de soep. 'En het geld, hoe kwam je daaraan? En waren er verdomme dan geen voorbehoedsmiddelen?' Ik zie het Rutgershuis in Maastricht voor me, de cleane duidelijke foldertjes op het prikbord, de poster: 'Hoe doen twee egeltjes het?'

'Heel voorzichtig.....'

Ana zucht: 'Voor 1974 was het vrijwel onmogelijk om aan een voorbehoedsmiddel, welk dan ook, te komen. Oppassen, altijd oppassen. Ik ben ook wel bijzonder vruchtbaar, geloof ik' zegt ze, opeens in een schaterlach uitbarstend. 'Want verdorie de paar keren dat een man in me klaar kwam was het gelijk raak!'

Haar handen aan haar schort afvegend gaat ze verder, zakelijk. 'Het geld kreeg ik van mijn moeder. Die deed het vroeger altijd zelf, je kent dat wel met breinaalden. Mijn ouders waren communist, ze werden steeds ondervraagd, dan was er plotseling een huiszoeking, soms moest mijn vader een paar dagen onderduiken. Afijn, onafgebroken rotzooi. Mijn moeder kon gewoon geen kind gebruiken. Ik ben zelf een mislukte abortus, ondanks de verwoede pogingen bleek ik door te groeien en mijn moeder heeft al die maanden in angst geleefd dat ze me een oogje uitgeprikt had of dat ik helemaal vol met gaatjes ter wereld zou komen.

Vijf weken voor de bevalling ontdekte de politie dat mijn ouders naar de geheime zender luisterden. Ik ben in de gevangenis geboren, tussen vier grauwe muren, misschien dat ik daarom altijd de obsessie heb van opgesloten zitten, steeds naar buiten wil, weg, ernaar verlang vér, vér te kunnen zien zonder met je blik tegen een flat, een muur, een fabriek op te botsen.

Maar Sara, je ziet grauw! Neem nog wat melisse-thee, ik heb het toch allemaal doorstaan? Nu slik ik de pil en denk je dat dat zo gezond is? Bovendien een oudtante van mij heeft de negentig gehaald, ze heeft in haar leven zes kinderen

Sara

gebaard en er dertig weg laten halen! Daarbij vergeleken ben ik nog een groentje'.
Je hebt groentje en groentjes.....

Op het platteland ben ik later talloze vrouwen tegengekomen die nog steeds liever hun benen spreiden in een smerige keuken of iedere maand 100 keer het stoepje op en af springen dan naar de dokter gaan en om de pil vragen. 'As pilúlas, tudo isso não é nada natural Sara, faz mal ao corpo. E melhor de dar uma saltinka de vez em quando que de se estragar a saúde'.

Vertaling: 'Pillen Sara, dat is helemaal niet natuurlijk, is slecht voor het lijf. Het is beter af en toe sprongetjes te maken dan je gezondheid te verpesten'.

N.B.

Portugal had voor april 1974 een totalitair bewind, vergelijkbaar met het Franco-regime in Spanje. Boeken van Marx en Lenin waren verboden. Men kon niet operiijk voor zijn/haar mening uitkomen zonder het risico te lopen 's nachts van je bed gelicht te worden. Sindsdien is er in korte tijd ontzettend veel veranderd en verbeterd, maar soms lijkt het alsof het te snel is gegaan. Er kan hier niet in een generatie gedaan worden waar de rest van Europa een eeuw voor nodig heeft gehad.

oproep

Oproep aan vrouwen die gesteriliseerd zijn zonder dat zelf te weten of onder druk/dwang dit hebben laten doen.

Vanuit het buitenland bereiken ons steeds meer berichten over 'gedwongen sterilisatie'.

Gedwongen in de zin van als je niet laat steriliseren, dan krijg je geen abortus.

Wordt je uitkering gestopt.

Of gedwongen in de zin van zonder toestemming. Vrouwen die tijdens een abortus/curettagage etc. gesteriliseerd worden zonder dat ze daar zelf iets vanaf weten.

Of gedwongen in de zin van onder druk gezet worden dat het echt beter is voor de betrokkene.

De eerste verhalen over deze vreselijke ontkenning van het recht van vrouwen zelf te beslissen over hun lijf en leven, kwamen uit Latijns-

Amerika. Daar wordt aan bevolkingspolitiek gedaan. Toen uit de Verenigde Staten. Zwarte vrouwen, Puortoricaanse en arme vrouwen worden daar gesteriliseerd op de manieren hierboven omschreven.
Rascisme.

Ook in Engeland beginnen vrouwen hun ervaringen te vertellen. Wij kunnen ons niet voorstellen dat gedwongen sterilisatie in Nederland niet zou voorkomen. We weten b.v. dat ook hier zwarte vrouwen onder druk gezet worden of zonder hun toestemming worden gesteriliseerd.

Om te kunnen protesteren tegen en een einde te maken aan deze vrouw-onterende praktijken willen we zoveel mogelijk ervaringen van vrouwen horen.

Het mag anoniem als je dat wilt.

Schrijf je ervaring op en stuur deze naar:

ICASC/Wij Vrouwen Eisen buitenland sekr.
p/a Kromme Waal 27 II
1011 BV Amsterdam

Er is geen kernoorlog meer nodig

Er is geen kernoorlog meer nodig

*Ik voel dat de wereld onder mij wegzakt, er is geen kernoorlog meer nodig
Leven is voor elite, leven is geld.*

Voor mij is deze stemming de herhaling van kopje ondergaan en hopen weer boven te komen.

*Mijn wil om te leven ondergaat een nieuwe beproeving.
Zal ik groeien?
Zal ik sterker worden?*

Mijn zwakte en moedeloosheid verlammen mijn handelen, ik zoek een veilig nest om verder te broeden, te koesteren wat in mijn buik verandert.

Mijn handen grijpen in 't niets omdat ze niet weten waar te voelen.

Mijn hoofd tolt door een geluidloze ruimte op zoek naar klopsignalen van voorbijgangers, 't blijft stil.

Ik voel dat de wereld onder mij wegzakt, er is geen kernoorlog meer nodig

Van lucht alleen kun je niet leven en de tijd kent inmiddels haar grenzen wel!

Grenzen, waarachter dromen en idealen verdwijnen, verbannen naar 't eiland der verdwaasden.

Hier en nu is realiteit die keihard is en pijnigt mijn leven slijt geen keuze over laat. Realiteit is doen wat ik niet wil, of willen wat ik niet doe?

Cirkels, alles draait in cirkels!

Als een zeepbel wil ik vluchten Er is geen kernoorlog meer nodig. Wij komen nergens meer veilig heen, achterwaarts mars!

't Tocht in deze wereld ik sluit m'n deur. Er is geen kernoorlog meer nodig

*"woensdagochtenddepressie"
Gootje '79*

programma vrouwenkultuur

In het kader van de bezuinigingsmanifestatie op 10 december '82 te Eindhoven.

De manifestatie werd geopend door een forum van vrouwen die verschillende vrouwenorganisaties vertegenwoordigden:

vrouwen in de bijstand,

Abop-vrouwengroep

Stichting kunstzinnige vorming Eindhoven

vrouwenvuist

vrouwen van Proloog

Zij gaven elk een kort overzicht van de doelstelling van haar organisaties.

Daarna speelden de vrouwen van Proloog 't vrouwenstuk: Speeltijd.

Speeltijd gaat over de 65-jarige Tony, die terugkijkt naar verschillende fases van haar leven: jeugd, naïviteit; huwelijk, moederschap; overgang. Vier vrouwen spelen deze fases tegelijkertijd waardoor zij elkaar voortdurend confronteren met beslissingen die Tony in haar leven heeft genomen. Het stuk laat duidelijk zien hoe gemakkelijk het is om in het opgelegde patroon te stappen en hoe moeilijk het is om er uit te komen.

In een bepaalde levensfase (op 65-jarige leeftijd) zegt Tony: 'Ik laat me mijn eigen beslissingen niet afpakken. Ik heb zelf beslist om door te leven, alleen, niet meer voor iemand of door iemand. Ik heb gekozen om door te leven voor mezelf!'

't Komt erop neer dat ze zich de langste tijd heeft laten leven, maar dat uiteindelijk inziet en verandert. 'n Verandering die heel moeilijk blijkt te zijn, want voor haarzelf leven betekent niet dat ze alle anderen moet laten vallen, maar dat ze juist nodig heeft om zinvol te kunnen leven. Ik vind het een goed en aanbevelingswaardig toneelstuk!

Na 'Speeltijd' volgde een korte pauze en daarna werd er gediskuteerd. Tenslotte werd de hiernaast afgedrukte verklaring unaniem aangenomen. Naast de verklaring werd er een overzicht gegeven van wat er verder deze avond gebeurde (zie hieronder).

mia

We waren met meer dan vierhonderd vrouwen! Waaronder veel bekende, maar ook veel nieuwe vrouwen. In de discussie vonden veel vrouwen het 'vrouwenstuk' 'Speeltijd', te mooi, te pessimistisch, reëel, de vrouwen te hard tegen elkaar....

Een algemene woede laaide op, omdat we,

tegen eerdere afspraken in, vierhonderd gulden voor de schouwburgzaal moesten betalen. Alle zalen zijn tijdens de manifestatie gratis, maar de schouwburgdirecteur vond een avond door en voor vrouwen 'exclusief', dus daar moest voor betaald worden. Ronduit schande!

Eigenlijk een concreet strijdpunt, in het kader van de bezuinigingen op vrouwen, om direct aan te pakken.

Harde akties moeten we voeren! We zijn kwaad, en we zijn als vrouwen in staat om alles plat te gooien, 'We zouden trainen kunnen stoppen'. 'Harde akties' zou moeten betekenen: kritisch zijn ten opzichte van elkaar. Elkaar in de vrouwenbeweging bekritisieren om verder te komen. We moeten met elkaar praten over wat de stand van de vrouwenbeweging nu is en van daar uit bekijken hoe we gezamenlijk verder willen.

Maar we moeten juist voor ons zelf kiezen! 'Als je niks voor man en kinderen meer doet, dan gebeurt er tenminste 'es wat'. We moeten gewoon niet meer koken, kleren maken en met ze naar bed gaan'.

Een tweede vrouwenstakingsdag?!

We moeten ons goed realiseren dat er geen crisis is, dat wil zeggen, het is niet onze crisis. We hoeven daarom ook helemaal niet in te leveren. De kwestie is dat het geld verkeerd verdeeld wordt. Wij vrouwen worden verdeeld, uitgespeeld. Werkgevers zaaien verdeeldheid onder vrouwen, jongeren en ouderen. We moeten daartegen de strijd aanbinden.

Demonstraties en manifestaties zijn geen antwoord meer. We zijn allemaal moe van het aktievoeren. We hebben vrouwen nodig, die ons vertellen hoe het werkelijk zit. Dus vrouwen in hoge posities, zoals vrouwelijke ekonomen. Maar ja, het probleem is, dat onderwijs ons ook al afgepakt wordt. We moeten in ieder geval greep proberen te houden op wat er gebeurt en we moeten de mentaliteit veranderen. We moeten de macht grijpen!

We moeten wél bij elkaar komen met demonstraties en manifestaties. We moeten elkaar informeren, blijven knokken voor verworvenheden, daar gaat het om.

Helaas wordt het 'elkaar ontmoeten' steeds moeilijker. Want overal wordt op bezuinigd, op cursussen etc. Zo worden we een steeds kleinere groep. Laten we proberen

SpeelTijd 'n leven vol..

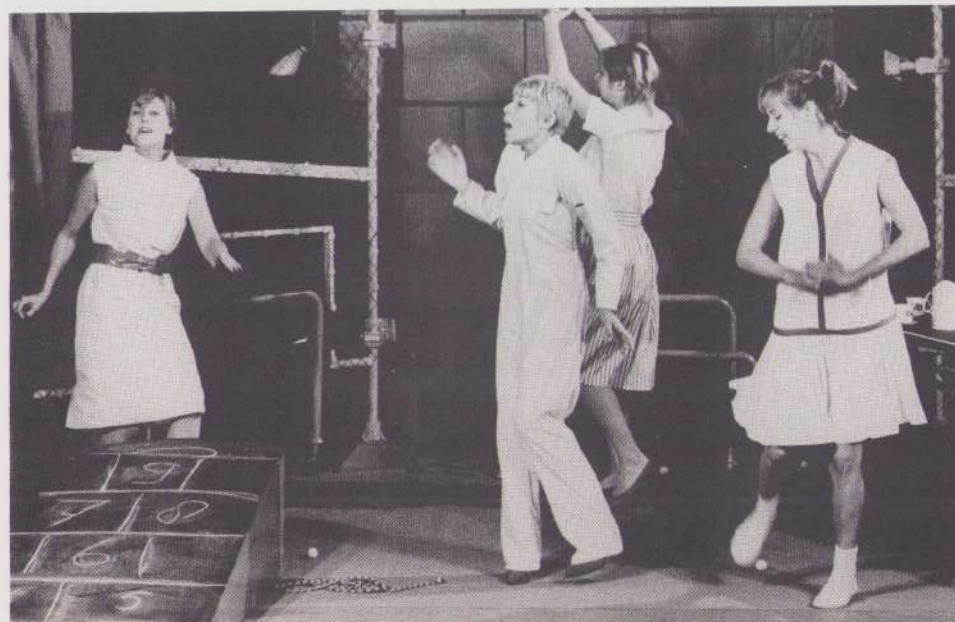
een toneelstuk over een vrouw geschreven door
Lisette Mertens

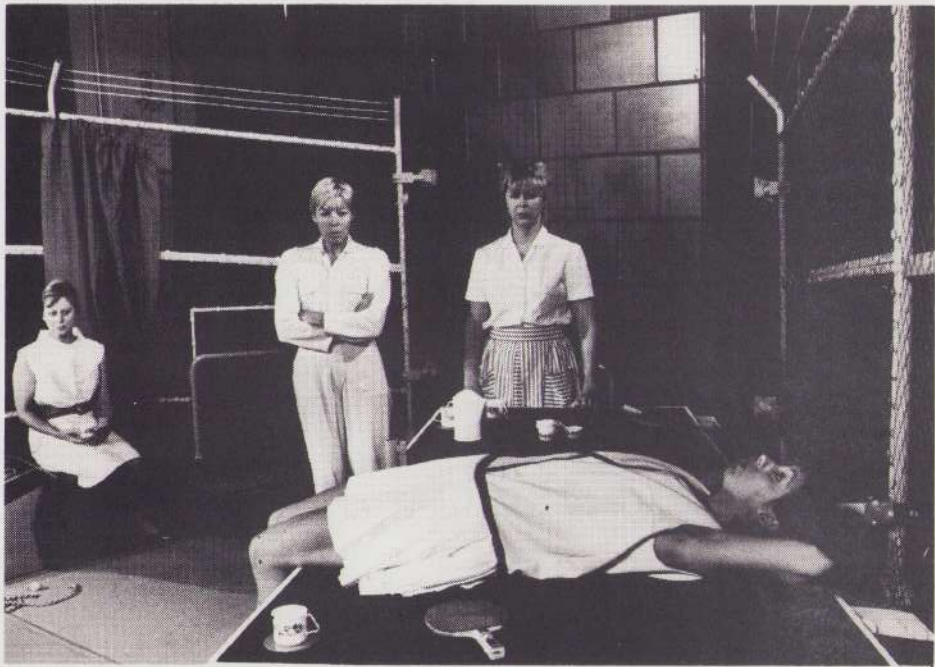
Rolverdeling / medewerkers

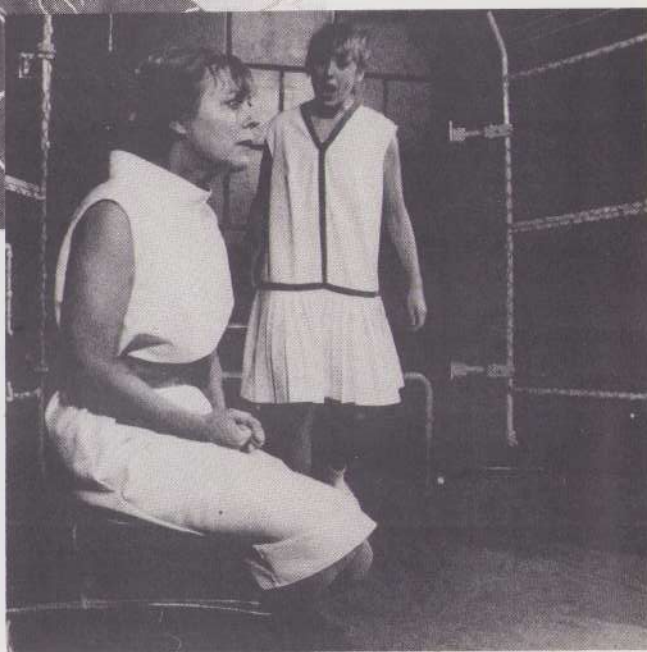
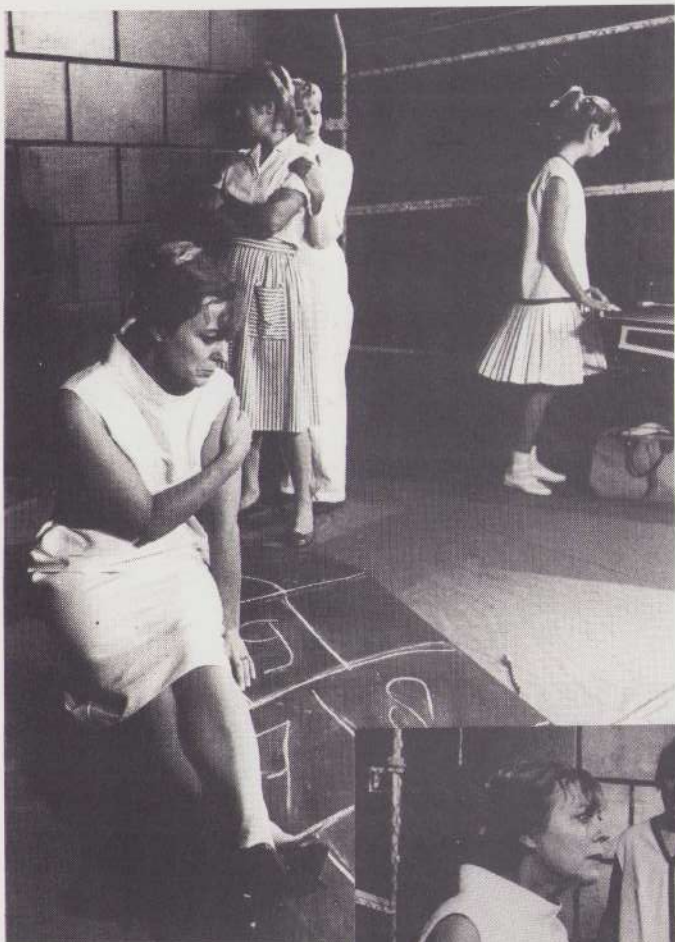
Regie en tekst: Lisette Mertens
Regie-assistentie: Elisabeth Boender

Tony: Mart Gevers
Net: Nienke Sikkema
Nettie: Margreet Bernsen
Antoinette: Marion Setz

Kostuums: Mia Declair
Decorontwerp: Marian v. d. Dungen
Techniek: Marian v. d. Dungen
Geluidscompositie: Rob Slegt
Affiche: Rietje Smeets
Publieksbegeleiding: Leta v. d. Wal
Fotografie: Patrick Meis

bij elkaar te blijven, ons niet uit te laten spelen en door te gaan.

Tenslotte werd de verklaring, als protest tegen de krisispolitiek, unaniem aangenomen. Deze wordt verstuurd naar het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

**VERKLARING VANUIT DE VROUWENKULTUURAVOND,
GEORGANISEERD IN HET KADER VAN DE
BEZUINIGINGSMANIFESTATIE, OP 10 DEC. 1982.**

Een krisispolitiek, die de bereikbaarheid en toegankelijkheid van kunst, cultuur en welzijn, geen gemeengoed, maar een onbetaalbare luxe maakt.

Een krisispolitiek die als gevolg heeft, dat er bezuinigd wordt op de strijdkultuur, die o.a. essentieel is voor de vrouwenstrijd.

M.n. Proloog heeft in het verleden laten zien dat zij een functie heeft en ook wil vervullen ter ondersteuning en het ter discussie stellen van vele aspecten van de strijd van vrouwen voor een niet patriarchale en niet-kapitalistische maatschappij.

De verworvenheid om tenminste een aantal toneelgezelschappen te hebben, die zich ten doel stellen om samen met het publiek in te gaan op allerlei m'ij-problemen, iets wat met hand en tand verdedigd moet worden. Vandaar dat de 'Vrouwenkultuuravond' de strijdkultuur steunt!

Een krisispolitiek, die ertoe leidt dat er vooral bezuinigd wordt, in die sectoren waarin veel vrouwen werken (b.v. gezondheidszorg en onderwijs) die door het kostwinnersbeginsel als uitgangspunt te nemen, het recht op economische zelfstandigheid van de vrouw, aantast.

Bezuinigingen lossen de crisis niet op!!

- Wij eisen:
- Handen af van Proloog.
 - Handen af van de strijdkultuur.
 - Geen verdere afbraak van kunst, cultuur en welzijn.
 - Recht op kunst, cultuur en welzijn voor en door iedereen.
 - Recht op betaald werk en economische zelfstandigheid van vrouwen.

D.M.V. deze verklaring willen wij ons protest tegen de huidige krisispolitiek kenbaar

Nienke Sikkema

Je bent toneelspeelster bij Proloog. Wil je daar iets meer over vertellen?

Ik speel al ongeveer twaalf jaar bij Proloog. Daarvoor werkte ik een aantal jaren bij het repertoiretooneel (bijvoorbeeld: de grote gezelschappen in Amsterdam).

Wij hebben bij Proloog veel politieke stukken gemaakt -al ca. tien jaar-, maar daarvoor speelde Proloog vrolijke kinderstukken en edukatieve programma's voor de jeugd zonder politieke betekenissen.

Dat wij politieke stukken maken vind ik erg belangrijk. Ik doe dat met veel meer bevrediging dan mijn vroegere werk. Als je politiek toneel maakt ben je veel direkter betrokken bij de mensen. Het is niet zo, je speelt, de mensen lachen, gaan naar huis en vergeten het weer. Dat is tenminste niet de bedoeling!

Proloog heeft heel veel gespeeld voor werkende jongeren, vormingscentra en scholen. Vaak voor kleine groepen van ca. 50 mensen, waarvoor een stuk speciaal werd geschreven om er daarna over te discussiëren.

Zo'n jaar of vijf geleden, toen de vrouwenstrijd pas goed de kop opstak, zijn we ook daarmee aan de slag gegaan.

Een aantal vrouwen van Proloog voelde zich nauw daarbij betrokken en wij, vrouwen van de groep, gingen ons organiseren. Er werden vrouwenvergaderingen ingesteld, we gingen de situatie bestuderen en daaruit is ons eerste vrouwenprogramma voortgekomen: 'Vrouwen, als het aan ons ligt'.

Daarin speelden zelfs nog twee mannen mee. 't Was een goed programma en we hebben het vaak gespeeld. 't Tweede vrouwenstuk was 'Spiegeling' en daarna kwam 'Als we maar bevallen'.

Werden de stukken door jullie, vrouwen van Proloog, geschreven?

Ja, wij maken bijna alle stukken kollektief. We schrijven vanuit studie, ervaringen en gesprekken met vrouwen. Kollektief schrijven is soms moeilijk, maar je hebt samen zoveel meer ideeën en het werk is leuk. Ik vind kollektief schrijven heerlijk, het heeft wel het nadeel dat het stuk sneller een allegaartje wordt.

Het laatste vrouwenstuk 'Speeltijd' is door een van de leden van de groep geschreven: Lisette Mertens. Het is duidelijk dat het wat betreft vorm en inhoud een veel grotere eenheid heeft als b.v. 'Als we maar bevallen', waar Lisette ook aan meewerkte, maar wat kollektief tot stand kwam.

over haarzelf, vrouwenstrijd en Proloog

Speelde jezelf mee in die vrouwenstukken?

Aan 'Als we maar bevallen' werkte ik ook mee. Dat hebben we twee jaar lang heel veel gespeeld. Daar doe je ontzettend veel ervaring mee op. We speelden dat ook helemaal ongemengd. Alleen voor vrouwen, zonder uitzondering. De laatste tijd zijn we daar iets minder strikt in geworden omdat we het principe eigenlijk belangrijker vinden dan het daar heel consequent in zijn.

Toch krijg je dan gauw de situatie dat mannen weer teveel gewicht in de schaal leggen. Dat ondermijnt de nog prille bundeling van vrouwenkracht.

Dat is ook zo, maar die moeilijkheid is bij ons, intern, ook stevig bediscussieerd. 't Eerste stuk speelden we gemengd wat neerkwam op 2/3 vrouwen en 1/3 mannen. Bij de discussie voerden mannen vaak de boventoon over hun situatie, hoe moeilijk 't voor mannen was om te leven met een vrouw die meedeed aan de vrouwenstrijd, enz.

Daar baalden we vreselijk van, omdat we het stuk schreven voor vrouwen en niet andersom. Toen besloten we alleen voor vrouwen te spelen en voor niemand anders.

Dat is prima gegaan. Er zijn veel ruzies uit voortgekomen. Mannen waren daar zeer boos over, veel vrouwen begrepen dat niet, maar 't was een gevecht dat op dat moment erg leefde. We zijn zo streng geweest dat we niet eens speelden als er b.v. een mannelijke technicus was. Die lijn hadden we afgelopen jaar ook, maar we merkten steeds meer dat het feit dat mannen niet werden toegelaten, 't onderwerp van discussie werd en vaak in die mate dat we niet eens aan de eigenlijke discussie, rond het stuk, toekwamen. Op een gegeven moment stelden we voor 'die' discussie pas op het laatst te voeren of zeiden ronduit: 'We balen ervan alsmaarover mannen te praten'. Toch kwam het altijd weer terug. De vraag werd: 'Moet je met vrouwen onder elkaar praten over mannenonderdrukking of moeten die mannen er net wel bij?' Een thema waar we dieper op ingingen -waarom doen we dat eigenlijk, onder welke omstandigheden en wat is het nut daarvan-.

Onze conclusie was, dat je een vrouwenstuk in de eerste plaats voor vrouwen maakt en dat het in eerste instantie ongemengd moet zijn. Als vrouwenorganisaties argumenten hebben om er wel mannen bij te betrekken, dan willen we weten waarom, maar uiteindelijk beslissen

zij. Als mannen of schouwburgers ons vragen zeggen we ronduit, nee!

't Gebeurt ook wel dat er mannen, b.v. technici, achter de coulissen zijn en dat laten we nu ook toe.

We vinden 't belangrijker dat de vrouwen in de zaal die discussie kunnen voeren, dan dat er een man in de lichtkabein zit. In de eerste periode stuurden we die mannen nog weg, 'n soort striktheid die nodig was om ons ideaal te kunnen verwezenlijken.

Ik vind dat je wel vrouwelijke technici e.d. zou moeten eisen om vrouwen in dat soort beroepen meer kans te geven.

Dat is een visieuze cirkel. Wil je goede stukken brengen dan moet je eisen stellen. Dat betekent dat je goede mensen moet nemen en zolang er geen goede vrouwen zijn, blijf je aangewezen op mannen. Maar door zo te reageren doen vrouwen die ervaring niet op en moeten er weer extra hard voor knokken.

Er zijn maar weinig volleerde vrouwen in dat soort vakken.

De verhouding vrouwen/mannen bij Proloog, ligt die goed?

Ja, die is prima. De technische dienst is de enige

club waar aanzienlijk meer mannen dan vrouwen bij zijn.

In de acteurssektor hebben we meer vrouwen dan mannen.

Proloog is een groep die de vinger op de zere plek legt. Hoe was het binnen Proloog met de vrouwenonderdrukking?

Het ligt eraan hoe je onderdrukking bekijkt. De direkt in het oog vallende vormen werden bij ons in een vrij vroeg stadium onderkend, zoals koffie zetten, klusjes, alle secundaire taken die door vrouwen werden gedaan en mannen die te gemakkelijk de leiding namen. Maar er is een veel meer ingekankerde vorm van rolverdeling en onderdrukking en daartegen zijn we duidelijk gaan vechten.

We hebben ook duidelijk vooruitgang geboekt, maar 'n aantal punten blijven best zitten. 't Is heel moeilijk om daar de vinger op te leggen. We hebben een gekozen leiding en er zijn altijd vrouwen geweest die 'n stevige vinger in de pap hadden. De vrouwen komen niet op de tweede plaats, maar voelen zich vaak erg verantwoordelijk voor het totaal, terwijl mannen toch vaker de neiging hebben hun eigen ambities waar te maken. Daar zijn we tegenin gegaan: 'Wordt het nu niet tijd dat wij er niet steeds voor zorgen dat er verslagen komen, dat de agenda klopt, dat alles geregeld wordt?'

Maar om te zeggen: 'Jij hebt het gedaan en jij niet!', zo simpel ligt het niet.

Werden jullie gestimuleerd door de opkomende vrouwenstrijd?

Dat spreekt vanzelf!

Er zijn van die versluisde vormen die zo diep in je zitten.

Onderdrukking, verantwoordelijkheden dragen en vanzelfsprekendheden. Zodra je je daarmee gaat bezighouden, en dat ligt in de lijn van ons werk, word je ermee gekonfronteerd, zie je dat het ook anders kan, ook in je eigen situatie. Heel veel dingen blijken niet te kloppen en dan ga je de strijd aanbinden.

Dat mannen daarmee ook problemen krijgen is logies. Bij Proloog waren ook mannen die niets meer goed konden doen en die behoorlijk met hun kop tegen de muur zijn geknald. 't Klopte ook, want ze hadden een hoeveelheid vanzelfsprekende manieren die, wij vrouwen, niet meer pikten. Op een gegeven moment leer je daarmee omgaan, ook de mannen wel, denk ik.

Nu is het in een groep die evenredig in elkaar zit en ook nog maatschappij-krities werk doet, gemakkelijker om vrouwenstrijd door te voeren dan in veel andere situaties. Je vindt veel meer steun.

Het is ook een soort 'luxe' positie waarin wij zitten. Wij verdienen ons brood met dit soort werk te doen. Dat betekent dat het verschil tussen je privé en je werk voor een groot deel wordt weggenomen, ook een nadeel hoor, want soms lijkt het alsof je '24 uur per dag werkt. Maar het voordeel is dat je een ongelooflijke energie kunt steken in de vrouwenstrijd.

Vrouwen in andere situaties met een baan en een gezin hebben nauwelijks tijd om die strijd ook nog te voeren. Dat maakt het voor veel vrouwen verschrikkelijk moeilijk en daarom sluiten ze zich vaak af in de zin van -daar wil ik niks mee te maken hebben! Als ik de was en de afwas en mijn werk gedaan heb en de kinderen zijn gelukkig, dan ben ik al hartstikke blij dat mijn leven een beetje loopt. Niet dat ze er niet doorheen zouden moeten, maar het is begrijpelijk.

Hoe is jouw thuissituatie?

Ik heb vier kinderen, waarvan enkele aangenomen. Er was een periode dat ik met kleine kinderen zat, dat was een ontzettende inspanning. Nu is er nog maar een thuis en heb ik een oase van rust. Ik heb ook ca. vijf jaar niet buitenshuis gewerkt, toen de kinderen klein waren. Toen ik 35 jaar was ging ik weer werken en weet maar al te goed wat voor een ongelooflijke klus dat was met vier kinderen thuis.

Niet dat ik niet hartstikke blij ben met mijn werk en kinderen, maar omdat 't soort van combinatie bijna niet te maken is. Als ik aan die periode terugdenk zou ik niet tegen een andere vrouw met kleine kinderen durven zeggen: 'Ga toch werken of studeren!' Dat durf ik niet, want voor hetzelfde geld knapt ze helemaal af. Ik durf

niemand aan te raden om zo'n soort leven te leiden als ik heb gedaan. Je kunt wel tegen een andere vrouw zeggen dat het haar keuze is. Nu, wat is je keuze als je kinderen hebt: Of opgesloten zitten in je gezin of een idiote noodsprong maken en je een ongeluk rennen om alles te regelen. 't Is vaak kiezen tussen twee manieren om ongelukkig te zijn.

Maar jij hebt het gedaan en je hebt er net zo goed hard voor moeten knokken!

Natuurlijk! Toch betekent het dat de maatschappelijke omstandigheden moeten veranderen zodat vrouwen niet zoveel op haar nek geschoven krijgen.

In het stuk 'Speeltijd' zie je heel goed hoe vrouwen gevangen zitten in het patroon van moeten beantwoorden aan de heersende normen.

Je kunt tegen een 18-jarige zeggen: 'Ga toch studeren' en tegen een 33-jarige: 'Ga toch werken', maar in hoeverre hebben vrouwen die mogelijkheden. Hoeveel moeite kost het niet om over-eind te blijven!

Ik heb er vaak over nagedacht hoe ik 't nog eens zou willen doen onder andere omstandigheden. Ten eerste zou ik af willen van al die hokjes, al die ontzettend afgescheiden huisjes. Ik zou in een kommune gaan wonen voor een aantal jaren met andere vrouwen met kleine kinderen en veel meer samen delen, samen doen. In die vijf jaar dat ik thuis was heb ik me vaak ontzettend eenzaam gevoeld. Ook zijn die vijf jaar die een vrouw nodig heeft om de kleine kinderen te zien groeien, vaak zo bepalend dat ze voor de rest van haar leven aan niets anders meer kan toekomen.

Je zou bij voorbaat iets moeten kunnen realiseren om niet in die gevangenisituatie terecht te komen.

Meestal stap je gewoon in het patroon. In 'Speeltijd' komt dat zo duidelijk naar voren bij het jonge meisje dat zich niet bewust is van haar toekomst. Ze denkt alleen aan trouwen: dan gaat 't leven open.

Zo wordt 't meestal ook voorgeschoteld!

Maar op een gegeven moment zit je! Je hebt alles geïnvesteerd in je gezin en zelf ben je nergens meer. Dat komt schitterend naar voren in mijn rol in 'Speeltijd'. De 45-jarige vrouw die krampachtig naar allerlei dingen grijpt om haar leven nog een beetje inhoud te geven. 'n Minnaar van een week en het feit dat ze zich aan die herinnering blijft vastklampen. 't Is natuurlijk ridikuul, dat je op dat soort dingen, je leven in stand zou moeten houden omdat er anders niets meer is.

't Is geen wonder dat zoveel vrouwen teveel drinken of teveel pillen slikken of nergens meer fut voor hebben.

Je kunt wel zeggen: 'Ga op zoek naar jezelf!', maar 't wordt gauw navelstaarderig. Je wilt toch

niets liever dan dat, de wereld in, contacten maken en mogelijkheden hebben om jezelf nuttig te voelen. Maar de mogelijkheden moeten er ook zijn!

Mogelijkheden om jezelf te ontplooiën, om optimaal mens te zijn.

't Beeld dat ik krijg van de huidige politiek is dat ze net andersom te werk gaan. Ze gaan zulke normen opleggen en beknotten dat de mensen steeds minder ontplooiingskansen krijgen. 't Lijkt er vaak op alsof de regering de plaats van de vroegere kerk in gaat nemen.

Dat klopt. 't Maakt het werk, zoals wij dat doen, des te noodzakelijker.

En de regering wil notabene jullie subsidiering stopzetten!

De minister heeft vorig jaar al aangekondigd dat hij Proloog en de Nieuwe Comedie wil opdoeken. Hij zegt daar geen inhoudelijke redenen voor te hebben, maar dat het simpelweg een kwestie van viereneenhalf miljoen bezuinigen. Dat kosten die twee groepen.

Wij vechten ervoor dat die bezuiniging niet doorgaat, maar daarvoor vecht natuurlijk iedereen op haar/zijn terrein.

't Is voor vrouwen en mannen op het ogenblik een rotwereld. Ik merk het als ik om me heen kijk. Mensen die vaak nerveus, gespannen of zwaarmoedig zijn. Er zijn op het ogenblik ook, op allerlei vlakken, dingen aan de hand om die gevoelens te bevorderen. Bij mannen zowel als bij vrouwen, maar ik denk dat het voor vrouwen nog dubbel zo moeilijk is. De situatie wordt erger, als in de zich doorzettende crisis, nog weer meer vrouwen naar huis worden gestuurd, nog minder mogelijkheden hebben om te studeren of te werken, maar nog weer meer thuis de kleren voor de kinderen zelf moeten maken en nog minder tijd krijgen om iets voor haarzelf te doen.

Toch is die situatie al aan het opkomen. 't Komt bijvoorbeeld duidelijk naar voren in het filmpje: 'Niet bemiddelbaar' waarin al steeds meer vrouwen verdwijnen in de bak. 't Stimulerende van de film is wel, dat ze ook vrouwen laten zien die niet bij de pakken gaan neerzitten, maar kollektief bedrijfsjes oprichten en werken. Krachten bundelen door samen iets te doen.

Dat is ook het voordeel van mijn werk. Ik werk samen met anderen en daar gaat een enorme stimulans van uit.

't Is ook een groot voordeel van de vrouwenbeweging dat vrouwen daar steun bij elkaar kunnen zoeken.

Nu stel ik jou een vraag. Als wij bij Proloog, nog eens een vrouwenstuk zouden maken, waarover zou dat, volgens jou, moeten gaan?

't Zou de schrijvende positie van vrouwen zo duidelijk moeten kunnen weergeven dat je

daardoor alle vechtlust uit vrouwen tevoorschijn kon halen. Dat ze niets meer pikken van het gekke patroon, maar alle andere mogelijkheden eisen. Dat kan alleen door krachten te bundelen en samen te vechten.

Voor een deel beantwoordt 'Speeltijd' daar ook aan, voor een deel niet. 't Is minder duidelijk, minder expliciet in die richting.

Toch denk ik weleens, 't is allemaal gezegd en allemaal beaamd, maar wat gebeurt er verder mee? 't Maakt weleens moedeloos.

We blijven wel doorvechten!

Interview: Mia Smeets

Bij het ter perse gaan van dit artikel is het slecht gesteld met de toekomstperspektieven van Proloog. In ieder geval wordt 'Speeltijd' gespeeld tot juni 1983, overal waar Proloog wordt gevraagd.

vrouwenkorenfestival

Het Maastrichtse vrouwenhuiskoor 'Femmeuse' organiseert op 21 en 22 mei (Pinksterweekend) een vrouwenkorenfestival.

Tijdens dit festival zullen vrouwenkoren uit het hele land optreden.

De optredens van de koren vinden plaats in de grote zaal van de Berchmans, Bredestraat, Maastricht. Aanleiding voor het organiseren van het festival is onder meer het 5-jarig bestaan van het Vrouwenhuis Maastricht.

Alle vrouwen worden van harte uitgenodigd om tijdens het festival binnen te lopen en te komen luisteren.

Tussen de optredens van de koren is er tijd en ruimte voor een zogenaamd 'open podium'. Vrouwen, die op welke manier dan ook, willen optreden, worden gevraagd zich hiervoor op te geven.

Verder worden er workshops georganiseerd, waarin allerlei onderwerpen aan bod komen m.b.t. zingen, musiceren en optreden. Deze workshops zullen in beperkte mate ook toegankelijk zijn voor vrouwen die niet in één van de deelnemende koren zitten.

Begin mei hebben we een programmaboekje met de nodige informatie.

Dit zal zeker te koop zijn in het vrouwenhuis en waarschijnlijk in diverse boekhandels.

Als je meer informatie wilt, of als je denkt dat je iets kunt doen op het 'open podium', neem dan contact met ons op.

Ons contactadres is:

Jeannette Eisses
Moesdaal 78
Maastricht tel. 043-614361

vriendelijke groettes
 de werkgroep
 vrouwenkorenfestival

Een web vol spinnevrouwen

In 1981 ontstond in Maastricht de Plangroep Emancipatie-Aktiviteiten. Hierin zitten vertegenwoordigsters van vrouwengroeperingen, die voor haar emancipatie-aktiviteiten subsidie uit de tijdelijke Rijksbijdragereregeling Emancipatie-Aktiviteiten krijgen. Deze plangroep heeft een programma opgesteld (4-jaren plan 1982-1985). In deze nota zijn knelpunten en beleidsaanbevelingen m.b.t. een geïntegreerd emancipatiebeleid binnen de Gemeente Maastricht omschreven.

Een van de conclusies was dat voor het ontwikkelen, evalueren en bijstellen van een geïntegreerd beleid een goed georganiseerde aanpak vereist is, b.v. door een wethouder speciaal met emancipatie te belasten en eventueel een Emancipatie-Raad (ER) in te stellen. Naar aanleiding hiervan is een discussiegroep BOB (Begeleidsters Ontmoeten Begeleidsters) ontstaan; zij is gestart met een weekend op de Volkshogeschool Valkenburg. Tijdens dit weekend is gesproken over een mogelijk profiel van zo'n ER, indien deze opgericht zou worden. Na Valkenburg is in Maastricht de discussie verder gegaan. De vraag drong zich steeds meer op of zo'n ER wel opgericht moest worden. Om hierin meer inzicht te krijgen zijn een aantal steden, die met eenzelfde problematiek bezig (geweest) waren, benaderd. De gegevens vanuit deze steden hebben de positieve en negatieve kanten van een ER belicht. Waarom uiteindelijk bij de meeste steden besloten is voor niet-oprichting hangt onder meer samen met de volgende overwegingen, c.q. factoren:

- Gevoel van inkapseling door de gemeente-sluisfunctie tussen basisgroepen en gemeenteraad.
- Afschuifstelsel voor B en W en gemeenteraad.
- Teveel verschil in werkwijze van diverse vrouwengroepen en -organisaties, dat tot problemen binnen de ER zou kunnen leiden.
- Te weinig vrouwkracht.
- Verhoudingen binnen de gemeentepolitiek.

De discussie welk alternatief er is om toch tot een geïntegreerd emancipatiebeleid te komen is echter bij de genoemde plaatsen nog bezig. Waar in een gemeente een organisatie wel een goed resultaat heeft bereikt, kwam deze tot stand vanuit de basis.

De BOB is zich ervan bewust dat een initiatief om tot een geïntegreerd emancipatiebeleid te komen slechts kans van slagen heeft indien dit vanuit de basis zou ontstaan.

Daarom is de discussie nu ook gestart binnen

het Progressief Vrouwen Overleg, omdat dit immers een groot deel van de basis vertegenwoordigt (dat wil natuurlijk niet zeggen, dat dit de enige plek zal zijn, waar de discussie gevoerd zal worden). Enige punten ter overweging zijn:

- wat is de relatie ER-basis en ER-gemeenteraad.

- Wat versta je onder emancipatie en wat is de relatie ER-effect op definitie/opvattingen over E.

- Wat is de inhoud en doelstelling van een ER.

- Wat voor alternatieven zijn er voor een ER.

Het begrip ER roept misschien een beeld op van een log overlegorgaan, waarin alle, dwz zg. traditionele en progressieve evenredig in vertegenwoordigd zijn.

Hoewel men misschien enige status zou verkrijgen, zou men waarschijnlijk teveel compromissen moeten sluiten om krachtig op te kunnen treden.

Een alternatief zou het Progressief Vrouwen Overleg kunnen zijn, met eventueel een werkgroep gemeentelijk beleid, omdat dit autonoom is. Zou dat binnen de gemeente veel erkenning krijgen en zo enige invloed? Er is ook gedacht aan een ombudvrouw met een ondersteuningsgroep.

Terwijl de discussie binnen het Progressief Vrouwen Overleg bezig is, heeft de BOB niet stil gezeten. Ze is een studiegroep van de Plangroep en moet daar uiteindelijk een advies op tafel brengen. Op grond van de ervaringen in andere steden en projectie van onze ideeën in de Maastrichtse situatie heeft de BOB de ER-gedachte verworpen. Wij hadden het gevoel dat onze ondernemende geest veel beter tot uiting kon komen in een actieve Werkgroep Gemeentelijk Emancipatie-Beleid (WEB). Deze werkgroep dient gevoed en gesteund te worden door ervaringen van vrouwen aan de basis, bv. om door middel van een 'open uur' ervaringen te verzamelen voor een eventueel zwartboek. Vrouwen die in dit WEB gaan zitten, zijn geen officieel afgevaardigde van een vrouwenorganisatie of -groep, maar worden gekozen op grond van haar 'deskundigheid'/aktiviteiten in het werken aan de basis.

Hoewel de werkgroep zo autonoom mogelijk moet kunnen functioneren, zal ze wel bevoegdheden van de gemeente moeten krijgen, o.a. door middel van een adviserende stem, ambtelijke ondersteuning, zowel met betrekking tot onderzoek als secretariael. Tevens zal ze presentatiegeld moeten kunnen ontvangen.

Haar taak zal zijn het verder onderzoeken en uitwerken van knelpunten en aanbevelingen, b.v. om te beginnen met kinderopvang en personeelsbeleid, die in 1981 door de Plangroep op papier zijn gezet en het adviseren van de wethouder, mevr. Nella Lazar.

Enige persoonlijke kanttekeningen:

In het begin van de discussie van de BOB moest ik altijd even slikken voor het woord 'Emancipatie-Raad' mijn tanden passeerde. Een grijs beeld doemde voor mijn ogen op.

Associaties met een keurig aangepast orgaan, dat dikke rapporten braakt en waarvan de overheid meent dat dat in officiële bepaalt wat emancipatie is (niet dat ze daar naar luistert), in plaats van dat 'de vrouwen in de straat' bepalen wat emancipatie inhoudt (laat staan dat feminisme erbij gehaald wordt).

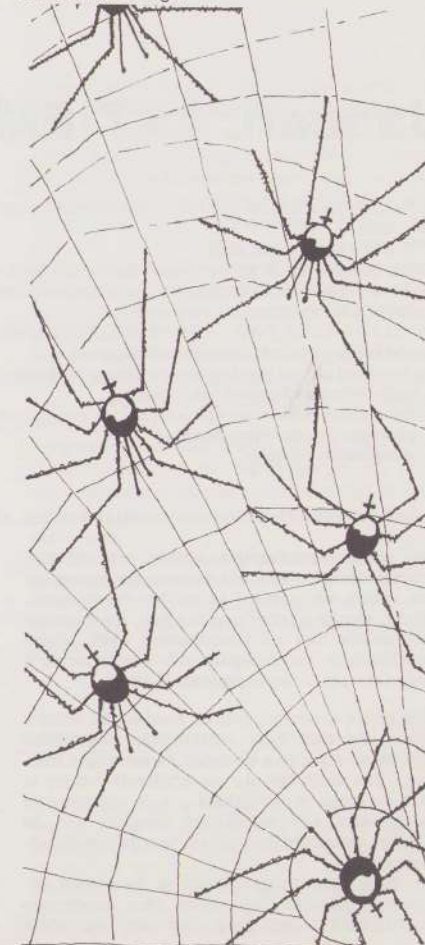
Ik moet denken aan een onderzoek in Eindhoven door van een paar jaar geleden, naar keuzes van subsidiëring: Bepaalde activiteiten kregen eerder geld zoals zelfhulpgroepen als de VIDO, omdat dit preventief zou kunnen werken en dus op andere begrotingen bespaard zou kunnen worden, terwijl er minder of geen geld was om na zo'n bewustwording ook werkelijk dingen te veranderen. Het is alleen simplistisch om te beweren dat de 1e soort activiteiten daarom minder waardevol zouden zijn.

Angst voor inkapseling, afkeer van gekonkel, onmacht om veel invloed uit te oefenen, maar ook angst voor macht, angst om vuile handen te maken. Liever op een grote afstand blijven.

Gevoelsmatig trekt mede autonomie-gedachte wel aan. De parlementaire weg is m.i. erg relatief. De grootste kracht van de vrouwenbeweging ligt natuurlijk in het verdiepen en verbreden van inzichten en deze aankaarten; het steun bij elkaar vinden en het zelf organiseren van allerlei activiteiten en niet af te wachten tot de overheid e.e.a. ten goede voor ons zou veranderen (zo'n apparaat loopt jaren achter, is log en toevallig zijn de grote politieke belangen niet op ons soort gericht. Laten we de slechte ontwikkelingen die op dit moment plaatsvinden, maar buiten beschouwing laten). De overheid moet echter wel voorwaarden scheppen, die we zelf in kunnen vullen. Veel teveel wordt er al voor andere belangen gewerkt.

De mate van autonomie is afhankelijk van de krachtsverhoudingen tussen de landelijke, provinciale en gemeentelijke politiek en de vrouwenbeweging daar. Wil je allemaal autonoom, c.q. anarchistisch te werk gaan (d.w.z. ook niet stemmen) dan moet je er m.i. een krachtige eigen vorm van organisatie tegenover stellen. Hoewel leuke en goeie dingen hier ook georganiseerd worden: binnen de gemeente gebeuren waarschijnlijk zoveel slechte of rolbevestigende dingen dat onze versnipperde initiatieven daar niets aan kunnen veranderen.

Om weer terug te komen op de vraag of een geheel autonome organisatie als het progressief overleg niet beter zouden zou zijn om een E-beleid bij de gemeente aan te kaarten, lijkt het mij dat het progressief overleg een prima initiatief is; het bevindt zich echter nog in zo'n beginstadium dat het te zwak is om een autonome vuist te heffen, i.p.v. dat misschien een officieel erkende vermanende vinger in de zere plek wordt gestoken (in feite worden we nu ook ingepakt, omdat we geen echte kracht hebben om gehoord te worden). Ik denk dat de gemeente wel gevoelig is voor status, hoe relatief ik dat zelf ook kan vinden. Er is nu een wethouder met deelpartefeuille E-beleid gekomen. Hoewel we waar-schijnlijk op een heel andere politieke lijn zitten, lijkt me toch dat we haar in principe moeten steunen, omdat ze het verdomd moeilijk zal hebben bij de rest van het college.

Omdat ze zich er nooit eerder mee j omdat ze zich er nooit eerder mee heeft bezig gehouden, heeft ze blijkbaar aangegeven nog geen eigen beleid te willen voeren en eerst graag advies te willen krijgen (ze schijnt de Plangroep belangrijk te vinden, maar daar zijn alleen gesubsidieerde groepen in vertegenwoordigd. Maar de PG is er in de te plaats voor de verdeling van subsidie; tijd en vrouwkracht ontbreekt daar om meer inhoudelijk bezig te zijn. Bovendien denk ik dat een andere groep dat moet doen). Hoewel ik vind dat mevr. Lazar zich zelf ook wat aktiever zou kunnen opstellen denk ik, praktisch gezien, dat wij haar beter kunnen voeden dan dat haar door 'de andere kant' iets verteld wordt over emancipatie. Bij ons liggen toch immers de meeste ideeën/

ervaringen over vrouwenbevrinding!
Ik denk dat we er niet zo bang voor moeten zijn om ook binnen het gemeentelijk apparaat een plaats op te eisen, (de gemeente heeft de PG immers om advies gevraagd, over de vorm waarop het E-beleid meer gestalte kan krijgen) om ze als een echt WEB in nauwe samenwerking met 'buiten' zaken ten gunste van vrouwen te veranderen.

Marjoleen
met behulp van Lily
en andere BOB-vrouwen

Januari: AKTIEMAAND

In het hele land voeren vrouwen in de bijstand in de maand januari aktie.

Wij eisen:

- f 400,- per maand erbij

vanaf januari 1978 zijn vrouwen in de bijstand er al ruim f200,- op achteruit gegaan. Bovendien blijkt uit officiële rapporten dat bijstandsvrouwen nog eens f200,- per maand tekort komen om redelijk te kunnen leven.

BIJ ELKAAR DUS f400,- PER MAAND TE WEINIG!

- afschaffing van het kostwinnersbeginsel

dit beginsel maakt een bijstandsvrouw afhankelijk van een kostwinner (meestal een man).

- onderwijs met behoud van uitkering

zodat we een reële mogelijkheid hebben om ooit uit de bijstand te komen.

- geen korting op bijverdiensten

- woonlasten omlaag

verslag van een nieuwjaarsfooiaktie bij de soc. dienst maastricht

Met deze wenskaartjes gingen we richting sociale dienst nieuwjaar wensen en foaien in, zoals de vuilnis- en de krantenmannen. Bij de tweede portier was het halt, we kwamen niet verder dan de wachtkamer: kaal, alleen kunstwerken en spiegels die een overzicht geven van de 'uitkeringsgerechtigden'

Achter de gesloten deuren kregen de ambtenaren die zich daar verzamelden instructies van de direktie: 'Om de beurt, nummertjes trekken'. Een voor een de verschillende hokjes in was de enige mogelijkheid om de ambtenaren te spreken. Het kollektieve karakter van de sociale voorzieningen is zo 'weggeïndividualiseerd'!

De deur naar de gang waarop de hokjes uitkwamen opende zich alleen voor eenlingenaan-de-beurt. Een gang van het jaar 2000:

recht, modern, een hard, strak kunstwerk. Het kamertje van de ambtenaar opent zich ook van binnenuit.

Daar zaten we dan toch eindelijk: ik en mijn kostwinster, zo waren we tenminste met twee. De ambtenaar bekeek ons pamflet en de eisen en liep ze een voor een langs: 'Ja, die f400,- per maand verhoging is niet reëel'.

'En een kostwinner met kinderen dan die een minimumloon verdient?'

*Uw cliëntele
wenst U een
praetig 1983*

'Ja, wij kunnen daar ook niets aan doen, op ambtenaren wordt ook bezuinigd, eigenlijk zitten we in hetzelfde schuitje, alleen hebben wij wat meer, ja, dat is het verschil'.

Het was wel duidelijk dat onze eisen in dit hokje weinig effect hadden.

hokje weinig effect hadden.
We vroegen om een onderhoud als comité Vrouwen in de bijstand. Dit kan alleen via de direktie aangevraagd worden. Nou, dat wisten we dan. De kinderen gilden en jankten op de gang, ze waren ondertussen gaan plassen buiten, maar de deur waar de moeder achter zat was onherkenbaar. Vanuit de wachtkamer zag ja dat aan, zonder naar ze toe te kunnen om ze de weg te wijzen. Want: 'eenmaal eruit kom je er niet meer in'.

We vertrokken na een affiche achtergelaten te hebben (affiches mochten sinds kort met toestemming van de direktie opgehangen worden. Het enige wat er hing was een affiche over vrijwilligerswerk!).

Nou de aktie-spits is afgebeten: we gaan een drukke maand tegemoet. (aan de aktie namen deel vrouwen van het comité vrouwen in de bijstand, soc-femplatform, comité kostwinnerschap en andere solidaire vrouwen)

Petrie Roefs

paarse plannen

Een kort verslag van de regionale studiedag 'Economische zelfstandigheid voor vrouwen en tegen het kostwinnersbeginsel' 8 jan. Roermond. Georganiseerd door Paars Platform i.s.m. vrouwen in de bijstand, ABVA vrouwen en het comité tegen het kostwinnersprincipe uit Maastricht.

Dit zijn de plannen:

*Een onderzoek naar mannen in Limburg die dubbel, driedubbel of zelfs vier- en vijfdubbel verdienen en naar mannen die voor eenzelfde activiteit twee keer betaald krijgen. Dit als tegenwicht voor de morele druk die op gehuwde werkende vrouwen wordt uitgeoefend, als zouden zij 'dubbel' inkomen 'genieten' en zo andere mensen het brood uit de mond stoten.

*Het 'Paars Platform' gaat een studiedag over 'cijfertjes' organiseren. Vaak krijgen wij allehande beweringen over ons heen die 'gestaafd' worden met 'harde cijfers', die indrukwekkend lijken, maar waar veel mee gegooid wordt. Zo kan een waardeloze stelling heel wat lijken. Een studiedag dus, ter ondersteuning van ons economisch inzicht met hulp van cijfers.

*Er gaat een motie naar alle politieke partijen

in de Tweede Kamer, het kabinet, de pers en naar vrouwen op belangrijke plaatsen in de Europese Gemeenschap. Hierin maken we bezwaar tegen het huidige sociale zekerheidsstelsel, de nieuwste veranderingen hierin en plannen voor verdere verandering, omdat deze door het hanteren van kostwinnersbegrippen in strijd zijn met de EG-richtlijn en de economische zelfstandigheid van vrouwen in de weg staan. *Er gaan solidariteitsverklaringen met de akties van de bijstandsvrouwen naar de sociale diensten en de pers.

Aktiviteiten die nog opgepakt kunnen worden:
- Plaatselijke discussie-avonden organiseren over economische zelfstandigheid en kostwinnersbegrippen.

- Ingezonden brieven sturen naar kranten.

- Akties voeren tegen bezuinigingen die vrouwen verhinderen (buitenshuis)(betaald) te werken zoals bezuinigingen op speelzalen en kinderopvang.

*Onderzoek en akties wat het personeelsbestand in Limburg betreft:

Hoeveel vrouwen werken er bij gemeentes?

En andere akties die nog verzonnen kunnen worden

Petrie Roefs

aan kondiging

Vrouwenwerklozentheater

Een groepje vrouwen heeft een toneelstuk gemaakt over werk en werkloosheid van vrouwen. Zij spelen vanaf eind februari. Kontaktadres: Cleyntheater, H.Cleyndertweg 63a, 1025 DG Amsterdam. Tel. 020-371815, Kontaktpersonen C. Hupkes en M. Corzillus (ma-do 10-16).

Hallo Meiden.

In de vorige 'Mooswief' hebben we de meidenpaginaas gebruikt om iets te vertellen over de meisjestelefoon. Deze keer willen we de meidenpaginaas gebruiken om een meidenboek en een meidenblad te bespreken.

Een boek dat zeker de moeite waard is om aan te schaffen (leuk verjaardagskado) is het 'MEIDENBOEK'. Dit boek gaat over meiden, over wat ze denken en wat ze doen. Er komen heel veel onderwerpen aan de orde: relatie met ouders, broers en zussen, over vrienden en vriendinnen, uiterlijk, school, vrije tijd, toekomst en beroep. Dit alles wordt geïllustreerd met fragmenten uit dagboeken, interviews en strips.

meidenpaginaas meidenpaginaas meidenpaginaas meidenpaginaas meidenpa

Er staat ook een handige adressenlijst in. Het boek is samengesteld door Aukje Holtrop en Ria Sikkes. De uitgeverij is 'Sara' en het boek kost f16,50.

Het volgende dat wij onder jullie aandacht willen brengen is de meidenkrant 'RINKELDEL'. Deze krant hebben we samen met alle meisjes-telefoons in Nederland gemaakt. Daarin staan allerlei verhalen over onderwerpen waarover meisjes ons bellen. Zoals verkering, verliefd zijn, voorbehoedsmiddelen etc. Dus als je interesse hebt bel dan de meisjes-telefoon en wij zorgen dan ervoor dat je een 'RINKELDEL' krijgt. De eerste keer krijg je de krant bovendien gratis.

OPROEP!

Wij van de meisjestelefoon vinden het leuk om deze meidenpaginaas te verzorgen, maar we zouden het nog leuker vinden als we stukjes, strips of reacties van andere meiden kunnen plaatsen. Ons adres is 'Meisjestelefoon Postbus 934 Maastricht!'

Wat een opluchting, dit klachtenboek!

Na overspoeld te zijn met dramatische publicaties zoals in Viva (de grote onbekende ziekte; wij lijden ook onder de eetverstaving!) en de Panorama (29 jaar en 24 kilo! Volgende week: 'Is er nog redding?', geïllustreerd door een foto met een meisje in bikini) is dit boekje een verfrissing.

'Klachten te over, maar ze krijgen ons niet meer klein!', is de teneur van het boek. Het maakt onderscheid tussen biologies dik zijn, zoals een ander lang is of bruine ogen heeft, het dik zijn d.w.z. het volgens de standaardnorm overgewicht hebben, het je dik voelen terwijl je het niet persé bent en de eet- en dieetverstaving. Dit laatste, het dwangmatig bezig zijn met dik zijn, slank willen zijn en eten komt onder alle bovengenoemde groepen voor.

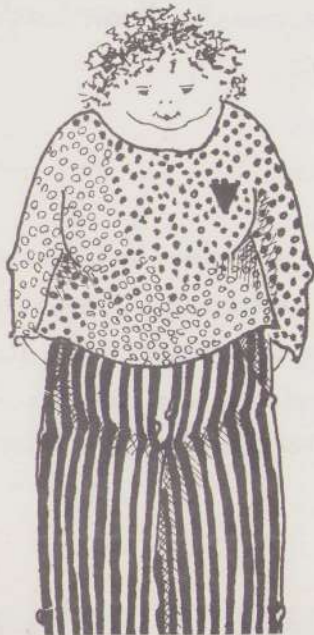
Deze verschillende zaken worden vaak ten onrechte als een en hetzelfde gezien. Een heldere uiteenzetting rekent af met dit waanidee en geeft ook globaal aan, wat de achterliggende conflicten/problemen zijn.

Waarom zijn vrouwen zoveel met hun uiterlijk bezig?

Waarom willen vrouwen slank zijn?

Wat zijn de functies van eten en van dik zijn? En hoe werkt de visieuze cirkel van lijnen - (vr)eten - lijnen?

Na de verhalen van de samenstelsters zelf hierover - Annemarie's verhaal, daar straalt de strijdbaarheid van af- komen de ervaringen van de 300 vrouwen, die schreven op de oproep van de aktiegroep Vet Vrij, aan bod.

dik tevreden

boekbespreking

Dik wordt meestal als hetzelfde gezien als: te veel eten (en daar móet je iets aan doen), ongedisciplineerd, eigen schuld, lelijk, ongezond, ziektis, niet normaal en ongelukkig. Een afvallet = minder eten, minder en gezonder worden. 'Vooroordelen!' zegt de aktiegroep en ze geven een uitgebreid overzicht van de ellende die dikke vrouwen meemaken door vooroordelen, medelijden, opdringerige dieet-adviezen en onbegrip. De wreedheden variëren van ronduit grof en soms gevaarlijk tot heel subtiel.

Opmerkingen uit de omgeving, de behandeling bij artsen en in de gezondheidszorg en het kleren kopen blijken belangrijke punten te zijn.

Ons uiterlijk is ons kapitaal. Vrouwen verschijnen - en behagen - , mannen doen, zeggen de samenstelsters. Vreetbuien beginnen met de wens om slank te worden. Het eeuwigdurend cirkelgevecht van lijnen-(stiekume) vreetbuien -aankomen-schaamte-schuld-machteloosheid-goede voornemens-lijnen etc., wordt een probleem op zich, dat je leven beheerst en beslag legt op veel van je aandacht en energie. Zelfakseptatie, leren houden van jezelf en erachter komen waarom je (vr) eet, als doorbreking van de verstaving.

Het boek besluit met informatie over de zelfhulpgroepen, enkele tips voor verweer en de voordelen van dik zijn, een adressenlijst van kledingzaken en rechten die je bij de arts hebt.

Het lezen was een waar genot door de herkenbaarheid en de veelheid van de verhalen en de solidaire manier waarop deze samengest. en van kommentaar voorzien zijn. Er staan prachtige foto's en tekeningen in. Het boek biedt steun en aanknopingspunten om verder te vechten, je te weren, erover te studeren, jezelf serieus te nemen en je te organiseren. Belangrijk, vind ik, want op dit gebied wordt eenzaam en alleen gestreden!

Petrie

Titel: Dik tevreden, klachtenboek dikke vrouwen.
Auteurs: aktiegroep Vet Vrij.
Verschijningsdatum 27-11-1982.
ISBN 90.6222.093.2.

Verkrijgbaar in de boekhandel of door overmaking van f 10,- op postrekening: 2069977, t.n.v. uitgeverij SUA, Amsterdam, onder vermelding 'Dik Teverden klachtenboek dikke vrouwen.'

Nijmegen, december 1982

Ongeveer 1 1/2 jaar geleden kwamen bij het vrouwengezondheidshuis in Nijmegen klachten binnen over de praktijken van huisarts van Mameren. In al deze klachten kwamen steeds dezelfde dingen naar voren: nl. dat van Mameren zijn vrouwelijke patiënten seksueel misbruikt.

De groep (ex)patiënten van van Mameren besloot om een klacht tegen hem in te dienen bij het medies tuchtcollege. Tegelijkertijd ontstond een groep vrouwen tegen seksueel geweld van artsen, die het wel belangrijk vond dat er langs officiële kanalen iets tegen van Mameren ondernomen werd, maar daarnaast ook andere vrouwen voor deze smerige praktijken van huisarts van Mameren wilde waarschuwen.

Daarom hebben wij in Nijmegen op grote schaal stencils uitgedeeld. Naar aanleiding hiervan kwamen er nog meer klachten over van Mameren boven water. De groep vrouwen die een klacht bij het medies tuchtcollege indiende werd hierdoor uitgebreid. Naast de aanklachten heeft deze groep vrouwen een gezamenlijke brief naar het medies tuchtcollege gestuurd. Deze brief verbindt de afzonderlijke klachten met elkaar en maakt duidelijk dat er hier sprake is van seksueel geweld. In deze brief eisen zij van het medies tuchtcollege:

- dat het alsnog een standpunt inneemt tegen het geweld/seksueel geweld door artsen tegen vrouwen.
- dat het een artikel opneemt waarin artsen die zich schuldig maken aan geweld/seksueel geweld, uit hun ambt gezet worden.
- dat het zaken niet langer binnenskamers houdt maar openbaar maakt en patiënten waarschuwt voor het geweld van hun huisarts.
- dat het erkent dat een arts in een machtspositie zit, en daar misbruik van kan maken.

De enige juiste beslissing die het medies tuchtcollege kan nemen is van Mameren uit zijn beroep te ontzetten.

Rotterdam, 17 dec. '82

HYSTERIA nr. 11

Hysteria nr. 11 is uit, ofwel.....

De tweede jaargang nr. 1

Hysteria is de vrouwenkrant uit Rotterdam. Een krant waarin de wereld bekeken wordt vanuit Rotterdam, wij vrouwen uit Rotterdam.

Opbouwend, positief, we gaan uit van onze vorm en inhoud.

Hysteria nr. 11 met:

seksueel geweld van artsen

Het ziet er naar uit dat het medies tuchtcollege deze eisen naast zich neer legt omdat de gezamenlijke brief door hun als niet terzake doende wordt beschouwd!

De zitting.

In het eerste kwartaal van 1983 komt deze zaak voor, bij het medies tuchtcollege in Eindhoven. Wij, vrouwen tegen seksueel geweld van artsen, vinden het belangrijk op die dag:

- om massaal het seksueel geweld van artsen en hulpverleners in het algemeen en van Mameren in het bijzonder, aan te klagen.
- en om de vrouwen die van Mameren die dag aanklagen, en de eisen die zij stellen, te ondersteunen.

Zo gauw we iets meer weten over bv. de datum en over de manier waarop we die dag in willen vullen, laten we jullie weer wat horen.

oproep

We weten dus nog niet precies wat we die dag gaan doen, maar hebben wel duidelijk dat we die dag het seksueel geweld van artsen en hulpverleners algemener aan willen klagen.

Daarom vragen wij aan vrouwen en vrouwen-groepen die hiermee bezig zijn of mee bezig gaan, om hun informatie aan ons op te sturen.

Vrouwen tegen seksueel geweld
van artsen
Postbus 1207
Nijmegen

- een jaar Hysteria, een kijkje achter de krant; hoe doen we het!
- Rotterdams vrouwenhuis, hoe verder? Een interview met 2 vrouwen van het begin: 'Kaarten om geld is niet feministies'.
- Vrouwen en wonen, verhalen van vrouwen over hoe zij wonen, waarom, en over bouwen en wonen.
- Women's Pentagon actie, tegen militarisme.
- De vrouwelijke astrologie met de boogschutster.
- En nog veel meer.....

Mooie tekeningen, prettig te lezen, te koop voor f 2,50 in de vrouwenboekhandels en de betere boekhandels.

Een abonnement kost f 30,-. Over te maken op giro 4427025 t.n.v. vrouwenkrant Rotterdam, van Vollenhovenstraat 62, Rotterdam.

Zoals jullie waarschijnlijk wel bekend is, is er van mei tot oktober 1982 bij de militaire vlieg-basis in Soesterberg door vrouwen een vrouw-envredeeskamp opgezet en in stand gehouden. Veel vrouwen hebben er voor kortere of langere tijd aan meegewerkt. Het was een actief centrum van actie en discussie over vrouwen en 'vrede en oorlog'.

Ik heb een paar weken aan het kamp meegewerkt. Een van de taken die ik op me had genomen was het aanbrengen van de bewegwijzering zodat het kamp niet meer zo moeilijk te vinden zou zijn. Omdat door de gemeente en politie hieraan niet werd meegewerkt moesten we besluiten om ze illegaal aan te brengen. Ik en een andere vrouw zijn daarbij opgepakt, hebben een nacht vastgezeten en zijn nogal hardhandig behandeld.

Het kamp heeft daarna nog veel te verduren gehad, maar die gebeurtenissen staan volop beschreven in de verschillende vrouwenbladen van de laatste maanden.

De vrouw beslist

In September 1982 belegde het ICASC (International Contraception, Abortion and Sterilisation Campaign) een buitengewone bijeenkomst over de verslechterde situatie in Europa mbt abortus, voorbehoedsmiddelen en sterilisatie.

Nog steeds sterft een schrikbarend aantal vrouwen aan de gevolgen van 1x illegale abortus. Officiële schattingen noemen getallen van 0 in Nederland, 4 in Engeland, minimaal 400 in Italië, 2000 in Spanje, 2000 in Portugal, 20.000 in Turkije. Per jaar! Nog steeds dwingt gebrek aan informatie en voorbehoedsmiddelen vrouwen ertoe, hun toevlucht te nemen tot illegale abortus.

Op de bijeenkomst zijn nieuwe actieplannen gesmeed, o.a.:

- In het voorjaar van 1983 wordt een zgn abortuskaravaan georganiseerd.

rouwen uit Noord-Europa reizen naar Portugal volgens de route die Spaanse en Portugese vrouwen afleggen als zij naar Noord-Europa komen om een abortus te verkrijgen.

- In 1984 zal een groot wereldtribunaal over abortus, voorbehoedsmiddelen en sterilisatie worden georganiseerd. Tijdens dit tribunaal dat in Engeland zal plaatsvinden, zullen vrouwen uit de hele wereld bijeenkomen om te getuigen over de wijze waarop hen het recht wordt ontzegd zelf te beslissen over haar eigen lijf en leven.

Wat tot nu toe nog niet bij veel vrouwen bekend is, zijn de persoonlijke consequenties voor vrouwen die deelgenomen hebben aan bepaalde acties. Ik heb voor het beschilderen van de weg een boete gekregen van f 600,-. Een bedrag dat ik onmogelijk in mijn eentje kan opbrengen.

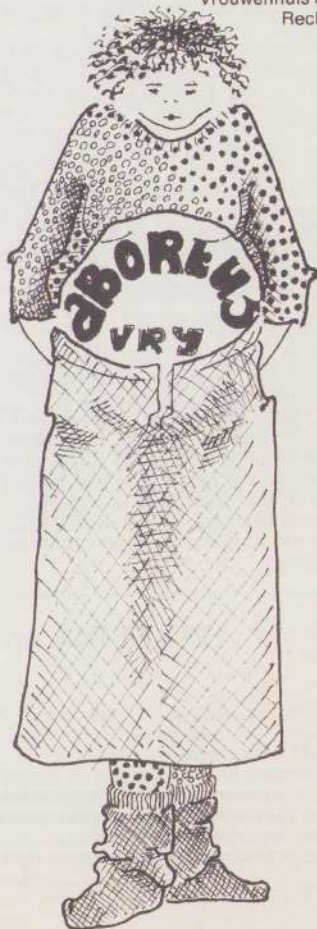
Door deze oproep hoop ik het bedrag bij elkaar te krijgen, ik hoop dat jullie me een kleine ondersteuning willen geven.

Je kunt je bijdrage storten op giro-nr. 1058180 spaarbank Limburg, Maastricht t.g.v.858814331 Natasscha de Hoop, Maastricht, onder vermelding van: 'Aktie Soesterberg'.

Het geld dat boven het bedrag van f 600,- uitkomt zal ik overmaken aan het vrouwenvredeeskamp.

Ik dank iedereen voor haar ondersteuning!

Natasscha de Hoop
Korrespondentieadres:
Vrouwenhuis Maastricht
Rechtstraat 23

(ver)gelijken =: Time is money

in de kringen waar ik me beweeg komen nauwelijks vrouwen voor die je bemiddeld kunt noemen. het tellen van de allerlaatste muntjes zullen we allen wel kennen op fatale dagen.

het is dan ook vooral op deze groep dat de lokroep zich richt van de grote winkelbedrijven die genoegegen nemen met kleine winstmarges.

'alles in ons belang' -zo vleien ze agressief via pagina-dure advertenties om er week van te worden, zo meetellend sociaal:

-- geld terug indien elders goedkoper --

-- verdien gulden, maar kóóp -véél --

-- vergelijk onze stutprijzen en schiet buurtinkeltjes aan larden! --

-- en zo ken ik er nog wel een paar --

Zonder verweer liet ik me dus over de streep trekken en meldde me hoopvol bij de miro met een blikje kitekat dat elders in het gebouw goedkoper bleek. 10 cent nog wel. ha-ha- had ik gedacht! mijn bewijs: blikje en kasabon gold niet... voor ik het beloofde dubbelkje overgemaakt zou krijgen eiste de miro toch wel hardere bewijzen!

Als prijsbewuste koopster diende ik advertenties te overleggen uit kranten of huis-aan-huis folders. nu bewaar ik dit soort zaken niet in mijn handtas zodat ik kon fluiten naar de zo begeerde f0,10!

niettemin sta ik te kijken van de sluwe gehaaidheid bij deze miro. n.l. de enigste weg met een kar bij de brusselse poort naar beneden/boven is: de miro....

stel., ik koop boven: 'n schemerlamp-behang-en een teddybeer en ik heb nog een emmer nodig, beneden bij de wibra. (mijn autootje staat buiten geparkeerd, beneden) maar, boven moet ik al mijn spul afgeven a raison van nummer

....--beneden moet ik m'n emmer weer afgeven omdat ik mèt niets naar boven mag--??hoe?? krijg ik mijn spullen bij elkaar als ik de enigste vindbare kar wil houden??.....

schichtig en kotsend van de musac, die me toch al de meeste boodschappen vluchtend doet vergeten, kom ik tot rust in een buurtwinkeltje.

deze vrouwonvriendelijke miro is zó uitgerekend dat je er in 5 minuten niet doorheen bent. toffe bepalers hebben besloten dat vrouwen veel, veel tijd hebben en zo sta je met een tandenborstel per definitie steeds voor de verkeerde kassa, met f0,13 winst! voor een totaalwinst van pakweg f6,- ben je minstens anderhalf uur kwijt mits je voor twee weken inslaat....(welk zinnig mens doet gedurende die tijd 'n klote werk voor deze prijs?)

in mijn favoriete winkeltje mag ik een ui en drie aardappels kopen als dat mijn behoeften zijn! ik mag poffen (en zélf onthouden). m'n dochtertje krijgt een stuk chocolade en ik kommentaar op m'n kort-geknipte kop. mag ik uitnodigend deelnemen aan de praatjes van de dag. krijg -graties- receptjes en is er géén muziek. (wie wil mag zelf zingen) terwijl de verkoopdame geroetineerd draagzakjes vult, deelt ze nog gul kwaliteitsadviezen uit... en al dit goeds kost me per week iets van f 3,50.

nadat ze mij de sociale waterpomp op het centrale pleintje hebben afgenomen sta ik niet toe dat men ook nog 'ns mijn winkeltje wegstunt!

aankondigingen

Nieuw is ook het **VROUWENWEEKBLAD**, aktualiteit en aanvulling op de gewone weekbladen, radikaal-feministisch van toon. Ter verkrijging bij de goede boekhandel voor f 1,50, een kwartaalabonnement kost f 19,-.

De vrouwengroep van het komitee Indonesie geeft sinds kort een **vrouwenkrant** uit over het **leven van vrouwen in Indonesie**.

Kosten f 1,-+ f 1,10 porto op giro 3065720 t.n.v. Stichting Informatie Indonesie, adres: Minahassastr.1, 1094 RS Amsterdam. tel. 020-936050

Voor in je leesmand

De tweede jaargang van DIVA is er alweer.

Divas is een landelijk lesbisch tijdschrift, verschijnt tweemaandelijks en kost in de losse verkoop f 4,50. Adres: Postbus 10642, 1001 EP Amsterdam.

ontworsteling aan al het oude

Waar was het dat ik mijn eerste angst oplep
en met doodsoegen vol afgrizen
radeloos om bescherming riep?

Wanneer was het dat geboden mij werden
opgelegd
om mijn angst te vergroten tot paniek
en ik ter verlossing weer eens
mijn biecht heb opgezegd?

Groot is de vergiftiging der indoktrinatie
die langzaam doorsijpelt in de ziel
van een ongerept intuïtieve zuiver
meisjeskind!

Nu, eindelijk na dertig jaren dolen
- mijn pure ik was mij al die tijd ontstolen -
begin ik mijn zuiverheid te hervinden
terwijl mijn dode verleden ligt te ontbinden
onder 't afval van 't laatste zuiveringsjaar
vol uitgekotste normen, verstikkingsgevaar!

Méér nog, méér nog was 't de bedoeling
mijn "heilige zijn" in een ongekende hersen-
spoeling
te smoren tot 't als vanzelf verdween
en ik begon te worden zoals iedereen.

't Gezag heeft zich aan alle kanten opgedrongen
mijn ego werd zeer gewelddadig verwrongen
ik wist 't al die tijd, ik zat heel diep verscholen
de zweepslagen af te weren in isolatieholten.

Heel diep bleef ik zuiver, teer maar
ongeschonden
zodat ik nu gehavend, trots en ongebonden
kan uitstijgen boven massa-angst en burger-
praat
de vergiftiging ontwend, ontwaakt in een nieuwe
taal.

Hoe vals is de geschiedenis die men over mij
schreef
totaal ontluisterd van hoe sterk ik mijzelf beleef.
Nu moet ik met vallen en opstaan ontdekken
hoe vrouwenwijsheid is vernietigd door
patriarchale gekken.

Ik doorzie het komplot, waanzinnig
geperfekioneerd
toch heeft 't mij de grootste levensles geleerd;
de noodzaak van het mij ontworstelen aan al het
oude,
't vernietigen van de fundamenteën waar ik al
nooit in vertrouwde.

Ik loop alleen op mijn eigen weg, nieuw en
eindeloos machtig
Zie mijzelf wijzer worden en prachtig
in de ontdekking van oerzuivere sporen
voel ik mij universeel, uit vrouwen geboren!

Gootje, dec. '82

"Wij zullen al onze
verborgen wijsheid
moeten aanwenden
om onszelf
te beschermen!"

Gootje

nieuwe aanwinsten bibliotheek lilith

Fay Weldon

Vriendinnen

Fay Weldon

Vrouwen onder elkaar

Rita May Brown

Koningin van Amerika

Hannes Meinkema

Op eigen tenen

Eva Figes

Ontwaken

Nawal el Saadawi

Wat bedoel je, dat je de man bent

Sascha Gregory Lewis

Zondagsvrouwen

Bruce Tegner/Alice Mc Grath

Selfdefence and assault;
prevention for girls and women

Virginia Woolf

Jacobs kamer

Liva Willems/Huib Pieters

El is zo blij met Els

Esther Vilar

Het einde van de dressuur

Amalie Skram

Constance Ring

Laura Lederer

Heksennacht

Liesbeth Brandt Corstius e.a.

De kunst van het moederschap

Platform voor alleenstaanden

Individualiseren I en II

Buchi Emecheta

Een tweederangs burger

Meidenwerk-werkmeiden

Bij de hand

Over werk gesproken

Vrouw en werk

ABOP

Met een ander oog op onze veiligheid

Emancipatieraad

Advies voor het voorontwerp gelijke
behandeling

Emancipatieraad

Advies gelijke behandeling in
de sociale zekerheid

Emancipatieraad

Vrouwen- en volwasseneneducatie

Commissie Europese gemeenschap

Vrouwen in cijfers

Hadley Irwin

Een zomer met Lilith

Hermine Heijermans

Jaren vol galgenhumor

Scriptie huisartsen geneeskunde
en soc. geneeskunde VU A'dam

Vrouwen-gezondheidscentra en
feministische hulpverlening

Zelfhulp

Van noodvoorziening tot
maatschappelijke verworvenheid

De laatste maanden zijn er nogal wat nieuwe boeken verschenen, die betrekking hebben op on-
dewarpen die op de momentopnamen in de vrouwenbeweging. Hieronder worden wat items ge-
noemd of kort aangegeeft te worden. Natuurlijk is het lijstje niet volledig.
I voor een boek betreft: 'Potius'

Potius
- Mieke Geerje: Lijf tegen af, dieptak van vrouwen tegen overzichtigheid. Krijka, f 19.
- Kunt Spierde: Het geparadeerde boek het moer, van latere f 20,50
aan loest op de meekinder de eerste gewest te. Verbonden een latere analyse van porno
niet zijn geleerd, uitgegeven het boekhouding.
- Laura Lederer: Heksenacht II. Een erotische roman op erotische. Sara f 27,50
Een Heisterhuis lezing van een vergaand artikel, aan een sommige schrijvers ook
te zien anders in die tijd. Het boek is in 1982 verschenen.
- Groot geleed vrouwen. Het boekhouding f 19,50 f 19,50
- Vrouwen tegen porno. Vrouwen en prostitutie. een boek een artikel, januari '82 f 6,50
- Meisjes van de Aard f 8. Het boek van de eerste keer over de eerste, die door het re-
sultaat van sociale zaken georganiseerd is (op de ontdekking).

Afgelopen
- Aika Borek: Alleen staan (uit de introductie van Sara, behdelt voor vrouwen die
niet gewend zijn om te komen te staan, f 10). Vrouwen, geschiedt door begeleidt te en
die vrouwen.
- Rik Ansborg/Aika Borek: Denken over de seks en macht, van de eerste f 10,50
gesprekken met 14 schrijvers die het feministische denken, die eerste jaren hebben aanvaard
vermogen en beroemd.
- Adalgisa Conti: Dit is mijn leven. Vertaalt van een vrouw in een psychologische richting.
SUA f 11,50

Arne Cuijse: Dat vliegende blauw. Een vrouw verwerkt achtergrond het heel dat de werker heeft
de bestaan zijn te, wat de seksueel, maar hebben ook met heel leven als vrouw te de
maatschappij te maken. Sara f 22,50
- Mieke Boonstra e.a.: Ruben op de heilig, 'Verzorging van een vrouwelijke opvoeding' f 8,50
- Krijka Zure Straatweg: Feminisme en geschiedt, een boek van vrouwenbeweging
Info: meekinder Sara f 12,50
- Angela Croston: Meisjes ik, Grootes Du, Grootes ik, Heijermans f 10.
omring het boek van de vrouw te de Meisjesbeweging
- Sastra Lewis: Zondagsvrouwen. Een openhartig boek van een over lesbische vrouwen en hun
stijl om in te brengen. Voert f 24,50
- Willy van Essen/Silke Heijermans: Vrouwen zekerheidszaken. Het vrouwenrecht in de sociale
zekerheid nu en straks. Sara f 16.
- Ankie Borek: Liefde zitgen op de fiets. Over het verkeer van heel, heel, het te ge-
dan met lief zijn, steeds begrip opbrengen. Krijka f 17.
- Dik ter Heide: een lachende boek van dikke vrouwen. SUA f 10.
- De laatste vrouwen geschiedt, Grootes f 20.
- Het tweede gezicht, deel 1. Meekinder. Teksten/belden van feminisme.
Grootes f 11.

(Deel 2 schijnt ook al uit te zijn)
- Voor de slag de nacht van de eerste verhalen en fantasieën. Elsevier f 11,90.
- Zusterchap, in de eerste, 5 jaar Dorte. Was en 10 jaar Amsterdamse vrouwenraad f 14.
- Het begin, uitgegeven bij 10 jaar Grootes f 12,50

Humor
- Ingeborg Bachmann: Een stad met Grootes, Show Hoffs f 11,50
- Eva Figes: Ontwaken, 2. Ontwaken in het leven van een vrouw, van kinder tot vader vrouw
in het te herenigd Krijka uitgegeven en uitgegeven. Sara f 17,50
- Jacqueline Franciosi: De geschiedt, Sara f 20.
- I. Mieke Boonstra: Het boekhouding. Een Zuid-Afrikaanse roman in vrouwen over een mo-
derne roman. Borek f 20.
- Osa Franck: De vrouwen. Een vrouw ontdekt dat in de grote boekhouding het twee de-
vrouwen van een man. Antwerpen f 20,50
- De Meisjes: De geschiedt van de ontvoering van Maarte Mink, Sara f 15.
- Een, maar de eerste gekheid van de eerste in te krijgen voor een protest, dat op het laatste
moment wijzigd te vrouwen, die eerst voor de te om te meest opgevoerd worden. De eerste
om te geven Mieke.
- Grootes Mieke: Mieke Mieke (over), geproed door het. Puhok uitgegeven over de laatste
ontvoering van de Krijka van de laatste met Sara f 10. Krijka f 10.
- Sara f 10. Het boek van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
ongekend uitgegeven op de eerste van de eerste f 10.
- I. Mieke Boonstra: Het boek van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
het te het enige eerste, het enige eerste, het enige eerste, het enige eerste, het enige eerste.
verloft van twee vrouwen die eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
het te het enige eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
- I. Mieke Boonstra: De eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
het te het enige eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.

Van uitgegeven van een jaren geleerd geschiedt van een eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
van uitgegeven van een jaren geleerd geschiedt van een eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
het te het enige eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.
van uitgegeven van een jaren geleerd geschiedt van een eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste, van de eerste.

Marjolijn